

Současné umění jako inspirace pro výtvarné činnosti v mateřské škole

Veronika Dorazilová

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Veronika Dorazilová
Osobní číslo:	H220419
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Současné umění jako inspirace pro výtvarné činnosti v mateřské škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z oblasti výtvarné edukace dětí předškolního věku.
Vymezení terminologie a teoretických východisek o využití výtvarného umění ve formálním kurikulu mateřské školy.
Vytvoření souboru výtvarných aktivit zaměřených na zprostředkování současného umění dětem předškolního věku.
Realizace a ověření souboru výtvarných aktivit ve vybrané mateřské škole.
Evaluace souboru tvořivých aktivit, závěrečné shrnutí a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Bezděková, L., & Kubecová, M. (2016). *Rozvíjíme výtvarné dovednosti a fantazii dětí*. Praha: Raabe.
- Desailly, J. (2015). *Creativity in the primary classroom* (Second edition). London: SAGE.
- Rochovská, I. (2016). *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Praha: Portál.
- Stehlíková Babyrádová, H., Sojková Drury, A., Valerianová, D., Mikulová T., Burešová, L., & Hájková, L. (2021). *Participace v umění a ve výchově*. Brno: Masarykova univerzita.
- Stadlerová, H. (2020). *Uměním tě proměním*. Brno: Masarykova univerzita.
- Uhl Skřivánová, V. (2014). *Pedagogika umění – umění pedagogiky, aneb přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Ústí nad Labem: UJEP.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Vašíková, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **18. listopadu 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 18. listopadu 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 14. 4. 2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce má aplikační charakter a zabývá se využitím současného umění jako inspirace pro výtvarné činnosti v mateřské škole. Cílem bakalářské práce je vytvoření souboru výtvarných aktivit, které jsou inspirovány současným uměním. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů umění a umělecké dílo a způsoby vnímání uměleckého díla dítětem předškolního věku. V praktické části bakalářské práce je popsán soubor výtvarných činností, který byl ověřen v praxi a následně evaluován a jsou z něj zpracována doporučení pro praxi.

Klíčová slova: výtvarná činnost, umění, umělecké dílo, současné umění, interpretace vizuálního umění

ABSTRACT

This Bachelor thesis has an application character and focuses on usage of contemporary art as an inspiration for artistic activities in preschool education. The aim of the thesis is to create a set of artistic activities, which are inspired by fragments of contemporary art. The theoretical part outlines key topics and terms in art studies, children's perception and appreciation of art. The practical part of thesis present set of artistic activities, which was verified in practise. This set od artistic activities was subsequently evaluated and used as a source of recommendations for practice.

Keywords: artistic activity, art, art works, contemporary art, interpretation of visual art

Mé poděkování patří mé vedoucí bakalářské práce Mgr. Janě Vašíkové, PhD. za odborné vedení, rady a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat mateřské škole, ve které jsem realizovala soubor výtvarných aktivit za příjemně strávený čas, milou spoluprací a vstřícností. V neposlední řadě také děkuji své rodině a přátelům za podporu a pomoc.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMU UMĚNÍ A UMĚLECKÉ DÍLO	12
1.1 UMĚNÍ.....	12
1.2 UMĚLECKÉ DÍLO.....	13
1.3 VÝTVARNÉ UMĚNÍ.....	14
1.4 VIZUÁLNÍ UMĚNÍ A VIZUÁLNÍ KULTURA	15
1.5 FUNKCE UMĚNÍ VE SPOLEČNOSTI.....	15
1.6 UMĚNÍ V DOKUMENTU RVP PV	16
1.7 UMĚNÍ V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH	18
2 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE	19
2.1 CHARAKTERISTIKA VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ	19
2.2 VÝVOJ A FUNKCE DĚTSKÉHO VÝTVARNÉHO PROJEVU	20
2.3 KREATIVITA	22
3 VNÍMÁNÍ UMĚLECKÉHO DÍLA DÍTĚTEM	23
3.1 PRÁCE UČITELKY S UMĚNÍM.....	25
3.2 INTERPRETACE UMĚLECKÉHO DÍLA	25
3.2.1 Interpretace vizuálního díla umění v preprimárním vzdělávání.....	26
3.2.2 Interpretace vizuálního umění.....	26
4 SOUČASNÉ UMĚNÍ JAKO INSPIRACE PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE	29
4.1 MARTIN MATOUŠEK.....	29
4.2 ONDŘEJ ROUBÍK.....	30
4.3 STANISLAV ŽAMPACH	31
4.4 FRANTIŠEK SKÁLA	32
4.5 ANTONÍN KROČA	33
4.6 MICHAL CIHLÁŘ.....	34
4.7 MARTIN FABIÁNEK RUSEK.....	35
4.8 PETR NIKL.....	36
4.9 ANDY GOLDSWORTHY	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
5 SOUBOR VÝTVARNÝCH AKTIVIT INSPIROVANÝCH SOUČASNÝM UMĚNÍM	39
5.1 CHARAKTERISTIKA MATEŘSKÉ ŠKOLY	39

5.2	CHARAKTERISTIKA DĚTÍ.....	39
5.3	PLÁN SOUBORU VÝTVARNÝCH AKTIVIT.....	40
5.4	SOUBOR VÝTVARNÝCH AKTIVIT	42
5.4.1	Výtvarná činnost č. 1: Zahrada III.	42
5.4.2	Výtvarná činnost č. 2: Socha.....	45
5.4.3	Výtvarná činnost č. 3: Genesis.....	48
5.4.4	Výtvarná činnost č. 4: Slunečnice.....	51
5.4.5	Výtvarná činnost č. 5: RA Flotila.....	54
5.4.6	Výtvarná činnost č. 6: Město.....	56
5.4.7	Výtvarná činnost č. 7: Život fragmentů	59
5.4.8	Výtvarná činnost č. 8: Žlutá kvetoucí louka	62
5.4.9	Výtvarná činnost č. 9: Robošvábi	64
5.4.10	Výtvarná činnost č. 10: Tvoření z přírodnin	67
6	EVALUACE SOUBORU VÝTVARNÝCH AKTIVIT.....	70
6.1	VLASTNÍ REFLEXE	70
6.2	EVALUACE UČITELKY MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	71
6.3	SROVNÁNÍ EVALUACE UČITELKY A VLASTNÍ REFLEXE.....	71
6.4	REFLEXE DĚTÍ	72
7	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	74
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	76
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	78
	SEZNAM OBRÁZKŮ	79
	SEZNAM TABULEK.....	80
	SEZNAM PŘÍLOH.....	81

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá současným uměním jako inspirací pro výtvarné činnosti v mateřské škole. Téma jsem si zvolila především proto, že už od malička mám velmi kladný vztah k výtvarné výchově.

Bakalářská práce je členěna do dvou částí – teoretické a praktické. Cílem teoretické části bylo vymezit terminologii a teoretické poznatky umění a výtvarných činností v předškolním vzdělávání. Teoretická část je rozčleněna do čtyř kapitol, v první z nich se budu zabývat vymezením pojmu umění, umělecké dílo a výtvarné umění, dále funkcí umění ve společnosti a také uměním v dokumentu RVP. Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na vývoj a funkci dětského výtvarného projevu a pojem kreativita. Ve třetí kapitole je popsáno vnímání uměleckého díla dítětem a následná interpretace uměleckého díla. Poslední kapitola je věnována současnému umění a umělcům, kterými jsem se inspirovala při tvorbě souboru aktivit.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo navrhnout, zpracovat a ověřit a následně evaluovat sadu výtvarných činností zaměřených na současné umění, dále obohatit výtvarné činnosti v mateřských školách o tvůrčí postupy a metody inspirované tvorbou současných umělců, seznámit děti s uměleckými díly vybraných umělců a vytvořit prostor pro rozvoj tvořivosti a fantazie dětí.

Praktická část bakalářské práce se zabývá souborem výtvarných aktivit inspirovaných současným uměním. V úvodu bude pospána obecná charakteristika, dále charakteristika mateřské školy, ve které byl soubor činností realizován a charakteristika dětí. Tento soubor je určen k realizaci v mateřské škole. Jeho záměrem je seznámit děti s uměleckými díly vybraných umělců. Skládá se z 10 výtvarných činností. Vytvořením souboru aktivit jsem chtěla ukázat, že zdánlivě složité téma jako je umění, jde pojmut hravě a srozumitelně pro děti. V úvodu činnosti se děti nejprve seznámí s konkrétními uměleckými díly a jejich autory. Hlavní část činnosti se zaměřuje na konkrétní, reálné zpracování díla dětmi, které spočívá v interpretaci díla samotným dítětem na základě předchozích pokynů a úvodní motivace. Závěrečná část bude věnována vlastní reflexi, evaluaci učitelky mateřské školy a také reflexi dětí. Na základě zjištěných poznatků bude vypracováno doporučení pro další praxi v mateřských školách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU UMĚNÍ A UMĚLECKÉ DÍLO

Umění je jedním z nejživějších a nejpůsobivějších druhů lidské tvořivosti. Přináší nám širší pohled na svět a pomáhá nám vyjadřovat naše pocity a myšlenky. Umění může být velmi silným nástrojem pro vyjádření myšlenek, názorů a emocí.

První kapitola se zabývá vymezením pojmů umění, umělecké dílo a výtvarné umění. Dále jsem se věnovala funkci umění ve společnosti, pojmu umění v Rámcovém vzdělávacím programu a umění v mateřských školách.

1.1 Umění

„Umění vzniklo v nejranějších fázích lidského vývoje jako specifická komunikativní praxe lidského bytí, která např. i do výtvarného umění vkládá nejen existenciální otázky, pochopení skutečnosti, ale také její smyslový prožitek. Předmětem umění je proto obecně člověk, jeho mnohostranné životní zájmy, potřeby hmotné a duchovní, vztah ke kosmu, přírodě, technické a kulturní civilizaci, stejně jako vztah k osobě a jiným“ (Baleka, 1997, s. 375)

Kulka (2008) ve své knize dělí umění na pět základních kategorií, a to na umění výtvarné, hudební, taneční, literární a dramatické.

- Výtvarné umění – do výtvarného umění patří kresba, malířství, grafika, sochařství, architektura, design, fotografie, užité umění, nové vizuální obory
- Hudební umění – do hudebního umění můžeme zařadit vokální hudbu, instrumentální hudbu, sólovou hudbu, komorní hudbu a orchestrální hudbu
- Taneční umění – do tanečního umění řadíme sólový tanec, tanec ve dvojici, balet, společenský tanec...
- Literární umění – do literárního umění patří próza, poezie a dramatická literatura
- Dramatické umění – do dramatického umění můžeme zařadit divadlo, pantomimu a také televizní a rozhlasové umění

Podle Kulky (2008) jsou pro umění nejdůležitější tyto požadavky:

- Sebevyměření – znamená to, že umění je prostředkem vyjadřování myšlenek, názorů, postojů a zážitků. Může to být i jednoduchý výrobek uměleckého řemesla, který reprezentuje název, vkus, zkušenost tvůrce bez záměrného vyjádření konkrétní myšlenky.

- Zobrazení – umění musí být vnímatelné smysly. Myšlenka musí být zachycena v názorné obrazové podobě. Ani abstraktní nebo konceptuální umění se neobejde bez narážky na reálné formy a je do určité míry obrazem skutečnosti
- Estetické uspořádání – to, co je vyjádřené a zobrazené, musí být uspořádané tak, aby to bylo esteticky působivé

1.2 Umělecké dílo

Umělecké dílo je konkrétní realizace uměleckého konceptu, vyjádření uměleckého záměru a myšlenky v hmotné formě. Může se jednat o malbu, sochu, skladbu, divadelní hru, film, fotografii, literární dílo nebo jakékoli jiné umělecké dílo.

Pondelíková (2015) termín umělecké dílo vykládá různými způsoby:

- Předmět, který vznikl činností umělce. Nese uměleckou funkci a má uměleckou hodnotu.
- Autonomní objekt, který syntetizuje obraz skutečnosti s výrazem umělcovy psychiky.
- Znaková struktura, znakový systém. Jeho cílem je zobrazovat skutečnost a vyvolávat v příjemci estetický zážitek.
- Komplexní zpráva od umělce ke společnosti. Zahrnuje v sobě sociální poselství.
- Významový struktura, který vzniká na základě toho, že příjemce vnímá a interpretuje umělecký objekt.
- Výsledek zručnosti práce s uměleckým materiálem.
- Výsledek umělecké inspirace a imaginace.
- Dílo s vysokou estetickou hodnotou vytvořené lidskou rukou.
- Vyjádření podstatných souvislostí světa nebo společnosti ve smysly vnímatelném předmětu.

1.3 Výtvarné umění

Podle Baleky (1997) zahrnuje výtvarné umění malbu, sochařství, grafiku, kresbu, architekturu a užité umění. Tvorba tohoto druhu umění je objekt (socha, malba, stavba), který je vytvořený pomocí materiálů, technik a nástrojů patřící k tomuto druhu umění. V průběhu historie se klasifikace výtvarného umění měnila. V antickém starověku byla malba, sochařství a architektura spolu s řemesly klasifikovány jako mechanická umění. Totéž platí o středověku. V 17. století byly tyto obory odděleny od vědy. Od 18. století do stejné kategorie patří malířství, sochařství, architektura a poezie a hudba. Zároveň vzniklo rozdělení krásného a užitého umění a architektury, které obě skupiny charakterizuje. Pojem výtvarné umění byl v 19. století spojen především s krásným uměním. Kromě malířství, sochařství, kresby a grafiky využívá současné výtvarné umění i jiné vizuální formy či média.

- Happening – umělecká forma, která využívá prvky výtvarného, hudebního nebo dramatického umění. Chce diváky vtáhnout přímo do děje.
- Performance – akční umění. Umělecké představení, ve kterém umělec vyjadřuje myšlenky malbou, tancem, hudbou nebo uměle vytvořenými situacemi. Je podobná jako happening, ale nezávisí na účasti diváka.
- Konceptuální umění – spoléhá na účast publika. Výsledkem není jen předmět. Dojmy z uměleckých děl by měl být nahrazen zájmem o samostatnou autorovu myšlenku.
- Kinetické umění – díla, která se pohybují virtuálně. Mohou to být stroje všeho druhu, které fungují předvídatelně, mobilní zařízení, která sledují náhodné přírodní síly nebo pohybující se světelné projekce.
- Digitální umění – umění vytvořené digitálně.
- Multimediální umění – umění vytvořené pomocí různých médií, často jsou prezentované formou instalace
- Interaktivní umění – divák může s uměleckých dílem manipulovat (Bláha & Slavík, 1997)

1.4 Vizualní umění a vizualní kultura

Rochovská a Krupová (2016) uvádějí další název, který se týká umění, a to je vizualní umění. V zahraničí se tento termín běžně používá a nahrazuje koncept výtvarného umění.

Pojmy výtvarné a vizualní umění můžeme chápat jako synonyma, avšak výtvarné umění, které zahrnuje klasické formy jako je kresba, malba, grafika, socha, je užší pojem než vizualní umění, které zahrnuje i netradiční formy jako je fotografie, videoumění, umění instalace objektu a také širokou oblast designu.

Vizualní umění lze vymezit prostřednictvím základních disciplín, k nimž patří:

- Výtvarné umění – patří do základní kategorie vizualního umění a zahrnuje kresbu, malbu, grafiku, sochařství, kaligrafii, ilustraci, architekturu nebo design.
- Užitkové umění – patří sem například malba na sklo, keramika a tapiserie
- Současné umění – zahrnuje moderní výtvarné formy jako asambláž, koláž, konceptuální umění, instalace, happening, performance, body art, fotografii, videoumění, land art, animaci.
- Jiné formy umění – lze sem přiřadit grafický design, módní design, interiérový design, počítačové umění, tetování, malba na tělo a na tvář

1.5 Funkce umění ve společnosti

Umění je už od dávných časů důležitou součástí všech kultur, životního stylu, vzoru. Funkce umění se v minulosti často měnila. Hazuková (2014) uvádí, že dosud nebyla zpracována žádná teorie o funkci umění. Navrhuje, že umění je východiskem, aby se učitelky mateřských škol před tím, než začnou připravovat, jakou formou dětem umělecké dílo představit, inspirovaly těmito formami, které definoval Kulka (2008) podle životních okruhů ve vztahu k člověku:

Biologická funkce – projevují se v ovlivnění fyziologických funkcí, v rozvíjení smyslových orgánů, psychických a fyzických procesů.

Psychologická funkce – nejrozsáhlejší skupina, řadí se sem vyjadřovací, formativní, poznávací, emočně – motivační a psychoterapeutické funkce.

Sociální funkce – projevují se v mezilidské komunikaci. Ztotožňují se s určitou skupinou, institucí, národem nebo v začlenění se do společenské činnosti. Tyto funkce se prolínají s funkcemi psychologickými.

Ekonomická funkce – začínají se objevovat, když se umění stává zbožím

Kulturní funkce – v historii se objevovaly v souvislosti s náboženstvím, dále se objevují v mystice a v magicko – kulturních činnostech. Řadí se zde funkce esteticko – osvojovací.

1.6 Umění v dokumentu RVP PV

Pro vytváření a zpracování vzdělávací nabídky se řídíme Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, který vymezuje pravidla a podmínky pro vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV je závazný kurikulární dokument, který vychází z nové strategie vzdělávání. Je zaměřen především na klíčové kompetence, vzdělávací obsah a očekávané výstupy. Vymezuje požadavky, podmínky pro vzdělávání a získávání nových schopností, dovedností a vědomostí.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, uvádí umění jako jednu z oblastí zájmu, která je důležitá pro celkový rozvoj dítěte. V této oblasti se dítě učí vnímat a tvořit umělecká díla, porozumět základním estetickým pojmům, rozvíjet svou kreativitu a tvořivost a objevovat vlastní potenciál.

RVP PV (2021) uvádí, že umění by mělo být v rámci předškolního vzdělávání propojeno s dalšími oblastmi. V rámci oblasti umění by měly být dětem nabídnuty různé způsoby projevu, jako jsou například výtvarné, hudební, taneční nebo dramatické aktivity. Důležitou součástí vzdělávání v oblasti umění by měla být i návštěva kulturních zařízení, jako jsou například muzea, divadla nebo koncerty, které dětem poskytnou možnost seznámit se s uměním v praxi. Celkově lze říci, že Rámcový vzdělávací program klade důraz na význam umění pro rozvoj dítěte a jeho celkové vzdělávání. Umění se tak stává nedílnou součástí vzdělávacího procesu v mateřské škole a pomáhá dětem objevovat a rozvíjet svůj potenciál v různých oblastech.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání pracuje se čtyřmi základními kategoriemi: rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy. Tyto kategorie jsou naplňovány i při výtvarné výchově a výtvarných činnostech v mateřské škole. Umění a kultura se v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání objevuje zejména v oblasti Dítě a společnost.

„Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti sociálně – kulturní je uvést dítě do společnosti ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí“ (RVP PV, 2021, s. 25).

Dílčí vzdělávací cíle:

„seznamování se se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije“

„vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat“

(RVP PV, 2021, s. 25).

V souvislosti s touto kapitolou jsou formulovány také očekávané výstupy, které se týkají umění:

- Vnímat umělecké a kulturní podněty, hodnotit svoje zážitky (říct, co bylo zajímavé, co je zaujalo)

Pokud jde o výstup související se zprostředkováním umění dětem, je zde souvislost i s ostatními vzdělávacími oblastmi. Bude – li mít učitelka záměr neverbálně interpretovat umělecké dílo, je důležité, aby dítě zvládalo jemnou motoriku, zvládalo jednoduchou obsluhu a pracovní úkony, například uklidit po sobě, udržet pořádek... Během práce by se mělo dítě chovat tak, aby neohrožovalo bezpečí a pohodu sebe i ostatních. Tento výstup je důležitý i pro návštěvu muzea nebo galerie.

Pokud se budeme věnovat interpretaci verbální, mělo by dítě naplňovat očekávané výstupy, které jsou uvedené v oblasti Dítě a jeho psychika: samostatně a smysluplně vyjadřovat myšlenky, nápady, pocity a vést rozhovor, pojmenovat to, čím je obklopeno.

V RVP PV je zpracována vzdělávací nabídka vhodná k dosahování výstupů. Pro zprostředkování umění dětem v mateřské škole jsou to např. záměrné pozorování uměleckých objektů, výtvarné experimenty a projekty, aktivity podporující tvořivost a fantazii, návštěvy muzea, galerie. Pedagog by měl dítěti nechat vlastní prostor k poznávání, získávání vlastních zkušeností a rozvoj fantazie, neměl by předávat hotové racionální poznatky (RVP PV, 2021).

1.7 Umění v mateřských školách

V preprimárním vzdělávání je umění chápáno jako soubor aktivit, které vyrůstají z estetických aktivit, nebo se s nimi prolínají, ale je také chápáno jako soubor uměleckých děl. Děti si jejím prostřednictvím budují chápání světa, sebereflexi a formulují svou hodnotovou orientaci. Umění a umělecký materiál poskytuje dětem řadu možností k tomu, aby poznali svět takovým způsobem, který pro ně bude bezpečný – děti si svůj emocionální, intelektuální nebo fantazijní svět budují především prostřednictvím smyslového vnímání. Tento způsob kontaktu se světem se vyznačuje silným estetickým vztahem, prostřednictvím, kterého si děti uvědomují rozdíl mezi tím, co vidí, a tím, co je za tím, tedy rozdíl mezi materiálem a myšlenkou, představou a významem (Rochovská & Krupová, 2016).

Autorka Stadlerová (2020) uvádí, že děti předškolního věku můžeme blíže seznámit s uměním při návštěvě galerie, muzea nebo jiné umělecké instituce. Mnohé kulturní instituce se zaměřují na děti předškolního věku a nabízejí edukační programy pro rodiče s dětmi nebo výtvarné dílny pro mateřské školy. Výstava nemusí být určena primárně dětskému divákovi, stačí, aby pro něj byla nějakým způsobem zajímavá a podnětná. Dítě nemusí porozumět záměrům umělce, stačí, když ho umělecké dílo něčím zaujme a interpretuje ho po svém. Při prvních kontaktech s uměním děti nepřitahují konkrétní díla, často preferují spíše barvu a dílčí prvky.

Pokud dětem umožníme návštěvu galerie, nebo jiné umělecké instituce, je obohaceno tím, že se může s uměním setkat, komentovat ho nebo na něj reagovat pomocí vlastní tvorby.

2 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Výtvarné činnosti mají v mateřské škole velký význam pro celkový rozvoj dítěte. Děti se při nich učí vnímat a porozumět výtvarnému umění, rozvíjet svou kreativitu a fantazii. Výtvarné činnosti navíc pomáhají dětem vyjádřit své pocity, myšlenky a zážitky a rozvíjet jejich jazykovou komunikaci. Při výtvarných činnostech je důležité, aby dítě mělo dostatek prostoru a materiálu pro svou tvořivost a aby bylo povzbuzováno k samostatnosti a k vlastnímu projevu.

Stadlerová (2011) uvádí, že předškolní vzdělávání by mělo využívat dětské potřeby objevovat, k čemuž může být velmi dobrým prostředkem právě výtvarná tvorba. Nabízí dítěti možnost seberealizace, sebevyjádření a rozvoj vlastní osobnosti.

Podle Uhl Skřivánové (2014) by měla být ve vzdělávacích procesech zahrnuta umělecká výchova, která pomáhá dětem rozvíjet kreativitu, fantazii a rozvíjet schopnost vnímat svět kolem sebe z nových perspektiv. Výtvarná výchova by měla být považována za stejně důležitou jako jiné předměty vzdělávání. Kvalitní výtvarná výchova by měla být založena na porozumění tomu, jak děti vnímají umění a jak se s ním ztotožňují.

2.1 Charakteristika výtvarných činností

Vyjadřování dětí prostřednictvím výtvarných aktivit hraje v mateřské škole důležitou funkci. Umělecké činnosti řadíme mezi činnosti estetické, tak jako činnosti hudební a literárně dramatické. Výtvarné činnosti mají především tříbit estetické vnímání, kultivovat schopnost a potřebu vyjadřovat své myšlenky o okolním světě, vyjadřovat vlastní pocity, a hlavně tvořit podle sebe. Proto klademe v předškolní tvořivé činnosti důraz na tvůrčí proces dítěte před konečným produktem. Dětská výtvarná tvorba rozvíjí jejich myšlení a může souviset i s filozofií pro děti – dítě nad svou tvorbou uvažuje, promýšlí a aktualizuje námět v průběhu tvorby. Výtvarné činnosti rozvíjí prostorovou představivost, děti přemýšlí o rozmístění předmětů na ploše a ujasňují si pojmy (nahore, dole, uprostřed atd.) Při výtvarných činnostech se také přirozeně rozvíjí sebeobslužné činnosti (např. při vyměňování vody, vyplachování štětce, udržování pomůcek v čistotě). Dále mohou být prostředkem k rozvíjení prosociálního citění, které se rozvíjí nejen při skupinových výtvarných aktivitách, ale i při úklidu po aktivitách, při kterých si děti navzájem pomáhají nebo nabízejí pomoc. Tvořivé činnosti mají formativní vliv na volní vlastnosti dítěte, jeho vytrvalost, trpělivost a pracovitost. Mohou sloužit dětem k odreagování, uvolnění, k vyjádření nepojmenovaných vnitřních pocitů. V kreativních činnostech seznamujeme děti s novými materiály,

technikami a s výtvarným uměním. Pro děti je nejdůležitější radostný zážitek z tvůrčí činnosti nebo vnímání výtvarných děl (Bezděková & Kubecová, 2016).

2.2 Vývoj a funkce dětského výtvarného projevu

Z dětského výtvarného projevu lze rozlišit, v jakém vývojovém stádiu se dítě nachází. Každé dítě je individuální a rozvíjí se různě rychle. Proto by měl učitel rozpoznat úroveň dítěte a na základě toho volit vhodné činnosti.

Dělení dětského výtvarného projevu, podle věku dítěte, slouží učitelům především pro lepší orientaci, v jaké fázi se dané dítě nachází a podle toho mu mohou předložit vhodné podněty pro rozvoj v daném období. U každého dítěte je více či méně rozdílná úroveň vnímání a jeho následná úroveň výtvarného vyjadřování (Stadlerová, 2011).

„Výtvarný projev vzniká zprvu jako neverbální spontánní aktivita, důvodem může být určitá míra seberealizace nebo i napodobování (imitace). Batole experimentuje, zanechává za sebou stopy – otisky a čáry, které vznikají jako výsledek radosti z pohybu a z aktivity (tzv. presymbolická, senzomotorická fáze)“ (Bezděková & Kubecová, 2016, s. 126).

Batolata začínají vytvářením čmáranic bez obsahu. Kolem druhého roku dítěte, někdy i dříve v závislosti na vývoji řeči, úrovně myšlení a samostatnosti se dítě dostává do symbolické fáze (např. z čáry se stane silnice, z kolečka míč apod.) V předškolním věku se setkáváme s obdobím tzv. naivního realismu. Od čmáranice se dítě přesune k tzv. hlavonožci, který znázorňuje postavu – člověka nebo zvířete. Elipsa představuje hlavu i tělo, další čáry zobrazují nohy a později i ruce. V elipse dítě obvykle zachycuje výrazné oči, ústa a nos. Během této doby dítě hlavonožce postupně zdokonaluje o vlasy, uši a jiné důležité detaily. Dítě se poměrně stereotypně vyjadřuje pomocí symbolů, které vyznačují ustálené tvary a také ustálenou barevností (Bezděková & Kubecová, 2016).

„Na obrázcích děti zobrazují to, co prožívají, odkrývají nám, jakou mají zkušenost, jak vnímají situace i svět kolem sebe“ (Bezděková & Kubecová, 2016, s. 127).

Dítě ve třech letech zvládne relativně trefně zachytit prostřednictvím vyobrazení hlubší smysl kresby, která na první pohled působí jednoduchým dojmem. Dítě dokáže prostřednictvím svých obrázků sdělit více skutečností a pocitů než dospělý. Děti mezi čtvrtým a šestým rokem by již měly umět rozvíjet motorické dovednosti potřebné k výtvarným činnostem. Jedná se například o stříhání, skládání, lepení atp. V tomto věku

stále převažuje fantazijní složka vnímání, která bývá v pozdějších letech školní docházky potlačována. Dítě poznává svět, ale své poznatky ještě nemá systematicky uspořádané. Jeho poznávání je velmi silně ovlivněno emocemi, což vede dítě k využití fantazie ve výtvarném projevu a dalších oblastech (Stehlíková Babyrádová, 2014).

Dětský výtvarný projev má několik funkcí, kterými se děti všestranně rozvíjí. Autorka Stehlíkové Babyrádové (2014) uvádí osm funkcí, které se dělí podle určitých znaků:

- Rozvoj řeči a s ní spojená socializace dítěte.
- Rozvoj grafických schopností.
- Funkce diagnostická, kterou využívají učitelé pro stanovení daného kritéria hodnocení.
- Upevňování vlastního já, sebeprosazení se vůči okolí.
- Funkce seberegulativní – uvědomění a přijetí určitého řádu.
- Rozvoj imaginace, empatie, schopnost se vžít do role.
- Rozvoj schopnosti reagovat v daných situacích.
- Postupné členění představivosti – prvotní vjemy a následné představy mají stejnou povahu. Později, když s dítětem mluvíme o kresbě, začíná přemýšlet detailněji o představách a s tím si souběžně rozvíjí i myšlení.

Výše uvedené funkce, které souvisí s dětským výtvarným projevem jsou neodmyslitelně spojeny s výchovou a vzděláváním v mateřské škole. Všechny, s výjimkou diagnostické funkce, jsou ukotveny v Rámcovém vzdělávacím programu, kde jsou popsány jako klíčové kompetence a jsou součástí vzdělávacích cílů. Výtvarná činnost je tedy velmi důležitou součástí systematického rozvoje dítěte, ke které dochází postupně po dlouhou dobu a rozvíjí se až do dospělosti.

2.3 Kreativita

Kreativita je důležitou součástí výtvarné výchovy v mateřské škole. Výtvarné aktivity jsou pro děti nejen zábavné, ale také důležité pro rozvoj kognitivních a motorických dovedností, komunikace a sebevyjádření. Kreativní výtvarné aktivity v mateřské škole mohou pomoci dětem rozvíjet fantazii, kreativní myšlení a představivost.

V Malém slovníku výtvarného umění autoři vysvětlují kreativitu třemi způsoby: „aktivita talentovaných lidí zabývajících se uměním, vědou nebo technikou; rozvoj tvořivých schopností a činností člověka; osobitý proces řešení problémů, aktivita, která přináší dosud neznámé a současně společensky hodnotné výtvary.“ (Trojan & Mráz, 1996, str. 104)

Desailly (2015) uvádí, že tvořivé vyučování a rozvíjení kreativity přináší mnoho výhod jak pro učitele, tak pro žáka. Tvořivý učitel dokáže své žáky zaujmout a motivovat, přičemž výuku zasazuje do souvislostí, které jsou pro děti důležité. Tvořivost zahrnuje jak generování nových myšlenek, tak syntézu různých myšlenek jiných lidí do nového chápání. Součástí procesu je reflexe a hodnocení, tak aby si žák neustále kladl otázky, jak nejlépe postupovat. Tvořivost zahrnuje hledání vzorů, vyhledávání, vytváření hypotéz a zobecňování.

Umění a kreativita jsou základními součástmi lidského života a rozvoje. Tyto aktivity pomáhají dětem vyjádřit své myšlenky, pocity a nápady, které jim pomáhají lépe porozumět sobě samým i světu kolem sebe. Výtvarné a umělecké aktivity podporují rozvoj motorických schopností, kreativity, fantazie a pozitivně ovlivňují rozvoj osobnosti dítěte (Stehlíková Babyrádová, 2021).

3 VNÍMÁNÍ UMĚLECKÉHO DÍLA DÍTĚTEM

Již od raného dětství jsou děti v kontaktu s uměním například prostřednictvím loutek, ilustrací, lidového umění nebo užitého umění. V posledních letech se umění stalo nedílnou součástí moderního života. Mnoho lidí ho vnímá jako zdroj inspirace a kreativity. To platí zejména pro výtvarné činnosti v mateřské škole. Výtvarné činnosti v mateřských školách mohou být obohaceny inspirací získanou ze současného umění. Současné umění nám dává šanci podívat se na svět v jiném, kreativním pohledu. To poskytuje dětem v mateřských školách novou perspektivu, kterou mohou použít při vytváření vlastních výtvarných děl.

Rozvíjet schopnost vnímat umění je možné už od předškolního věku. Výtvarná výchova v mateřské škole se často redukuje na kresbu, malbu a modelování. V předškolním vzdělávání bychom měli dbát i na rozvoj kreativity, tvořivého myšlení a vizuální gramotnost v činnostech zaměřených na výtvarnou interpretaci. Takto zaměřená výtvarná výchova může být umělecké dílo významným pedagogickým nástrojem, při setkání s ním se současně vyvíjí specifické psychologické procesy:

- Výtvarné vidění – vyvíjí společně s vnímáním, které je jednou z nejdůležitějších složek lidské psychiky, co se týká výtvarné výchovy. Výtvarné vidění nám zprostředkovává estetický zážitek, je pro něj charakteristická selektivnost, osobní a estetické preference, výtvarná empatie a racionální povaha estetického vnímání.
- Výtvarné prožívání – je pro něj charakteristická přítomnost specifických výtvarně – estetických emocí a je propojené s výtvarným viděním a myšlením. Prožívání se zviditelňuje přes výtvarné výrazové prostředky.
- Výtvarné myšlení – reaguje a zpracovává podněty a zážitky a pomáhá vytvořit novou výtvarnou realitu. Rozvíjet výtvarné myšlení podporuje výtvarná aktivity a rozhovor o ní. Výtvarné myšlení lze rozdělit na tři fáze. V přípravné fázi dítě zkoumá obsah vnímaného z různých úhlů a srovnává ji s vlastní představou. V realizačně – expresivní fázi se využívá výtvarných materiálů, technik a technologických postupů ke ztvárnění myšlenky, emoce nebo nápadu. Poslední fáze je závěrečná reflexe.

(Krupová & Rochovská, 2016)

Vnímání uměleckého díla je vjem estetický. Samostatné vnímání je odrazem vnější nebo vnitřní reality v mozku prostřednictvím smyslových orgánů. Cílem obecného vnímání je rozpoznat předměty, které existují nezávisle na lidském subjektu. Cílem estetického vnímání je rozpoznat estetický vztah lidského subjektu k těmto objektům. Estetické vnímání lze rozdělit do fází:

- Motivace a receptivní záměr – motivace vede k rozhodnutí zahájit komunikaci s uměleckým dílem, být připraven k stimulaci prostřednictvím smyslů a mít receptivní záměr, například jít na výstavu, což má za následek aktualizaci estetického vnímání. Tím jsou vytvořeny podmínky pro následující etapy.
- Percepce – příjem uměleckého sdělení
- Dekódování – přechod od vnímaného uměleckého díla k jeho významu a smyslu
- Interpretace – předchozí proces vrcholí v interpretaci, tedy v uměleckém zážitku, zformulovaným verbálním nebo vizuálním jazykem. Interpretace verbální využívá verbální vyjadřovací prostředky. Přechází od slovního popisu k výkladové interpretaci. Zaměřuje se na obsah (motiv, námět, téma, význam, smysl, název, výraz), formu (řeč, jazyk, kompozice, technika, prostředky a nástroje), funkci (společenská stránka díla) a historii (vývojová stránka díla). Vizuální interpretace je realizována tvořivými výtvarnými činnostmi, reprodukcí uměleckého díla, volným napodobením, dotvářením nebo ozvláštňením výtvarného díla. Na vizuální interpretaci navazují parafráze a reinterpretace.
- Estetická responze – myšlenkové pochody, které nás provázejí po ukončení kontaktu s uměleckým dílem.

(Krupová & Rochovská, 2016)

Bezděková a Kubecová (2016) uvádí, že pokud se učitelka rozhodne představit dětem umělecké dílo zprostředkovat jim umělecký zážitek, měla by si položit tyto otázky:

- Jaký objekt pro vnímání dětem zvolit?
- Je třeba děti na jeho sledování nějak připravit? Pokud ano jak?
- Jak aktivitu zorganizovat?
- Jak dětem umožnit vyjádřit jejich pocity a názory ze sledovaného díla?
- Jak s námětem dále pracovat, aby jeho přínos pro děti byl co největší?

3.1 Práce učitelky s uměním

Učitelka by si měla udržovat dobrý vztah k výtvarnému umění, přistupovat k němu s osobním zájmem a bez zbytečných předsudků. Měla by být dostatečně schopná přizpůsobit se dané době a situaci. Na základě svých zkušeností, vědomostí a znalostí by měla být schopna vybrat vhodný objekt jako prostředek vnímání dítěte. Je nutné, aby učitelka vždy předem viděla a pochopila objekty zvolené pro vnímání a pozorování dítěte. Dokáže předvídat reakce dětí na něj a předem si připravit otázky, které je nasměrují k citlivějšímu povědomí o něm a dalších plánovaných aktivitách k dosažení stanovených cílů. Zároveň si ale musí citlivě vnímat vzniklé situace a umět podle potřeby improvizovat. Učitelka by měla dbát na to, aby celkový proces pozorování a návaznost jednotlivých dalších činností byly plynulé a nekomplikované jejími postoji či případnou nepřipraveností. Mělo by se vycházet z toho, že schopnosti dítěte se ukazují pouze v činnostech a chronologický věk nemusí být vždy spolehlivým ukazatelem pro posouzení jeho předpokladů. Učitelé by měli dětem vždy poskytovat příležitosti, aby si spolu povídali, nebo reagovali na hluboké zážitky vlastního uměleckého vnímání. Při zprostředkování estetického zážitku lze percepce vést otázkami, které podněcují utváření představ a jejich imaginativní posun nad rámec pouhého vnímání, poznávání, prožívání a hodnocení ve vnitřní poznávací činnosti, která by měla přerůst v tvorbu. Zejména je důležité zvážit možnosti navazujících aktivit, které by upevnily a rozvinuly zkušenosti dětí (Bezděková & Kubecová, 2016).

Uhl Skřivánová (2014) uvádí, že je důležité, aby pedagogové vytvářeli prostředí, které podporuje sebevyjádření a tvořivost dětí a zároveň jim poskytovali náležitou strukturu a orientaci v prostoru umění. Dále je důležitá práce s různými materiály a technikami a podpora rozvoje vlastních individuálních stylů a technik. Pedagogové by se měli učit od svých studentů, neboť každé dítě má svůj vlastní pohled na umění a svůj vlastní styl tvoření.

Podle Pondelíkové (2015) se umělecké dílo stává pedagogickým nástrojem, pomocí něhož může učitelka proniknout do psychiky dětí a může napomáhat jak učitelkám, tak dětem při orientaci v různých životních situacích a při hledání řešení.

3.2 Interpretace uměleckého díla

Při výběru uměleckých zážitků, které chceme dětem zprostředkovat, máme my dospělí leckdy sklon nejen přeceňovat, ale také nedoceňovat (i podceňovat) dosaženou míru či zralost dětských předpokladů pro určité činnosti. Vnímání uměleckých děl, včetně děl výtvarných, je toho častým příkladem, viz výroky typu: „To přece nemůže dítě

pochopit, je na to ještě malé. Nerozumí tomu dospělý, natož dítě!“ atp. Automatické přidělování jakýchsi nálepek „nedostatečnosti“ dítěti se však může zakládat i na tradovaných omylech a jejich důsledcích. (Bezděková & Kubecová, 2016, s. 88)

3.2.1 Interpretace vizuálního díla umění v preprimárním vzdělávání

Jakmile je dítě v přímém kontaktu s uměleckým dílem, ztvárňuje ho po svém různými výtvarnými technikami. Tento proces nazýváme vizuální interpretací. Součástí těchto procesů jak setkání s dílem, tak interpretace je výtvarný jazyk.

Výtvarný jazyk

„Vizuální komunikace probíhá přes vizuální vnímání a je úzce propojená s myšlením a imaginací“. (Rochovská & Krupová, 2016, s. 19) Podle Gera, Husára a Sokolové (2004) „se vizuální umění skutečnosti zakládá na orientování se jedince v prostředí na základě přirozeně osvojeného vizuálního jazyka...“

Na základě tohoto jazyka lze hovořit o dvou základních modelech:

- Tradiční model výtvarného jazyka
- Netradiční model výtvarného jazyka

3.2.2 Interpretace vizuálního umění

Lidé jsou vystaveni vizuálnímu umění neustále. To, jak mohou vidět, vnímat a akceptovat umělecká díla a tím pozitivně přispívat do svého nitra, odkazuje na úroveň jejich výtvarného vidění, myšlení a prožívání. Pokud nejsou lidé kladně naladěni na to, jakým způsobem budou umělecké dílo vnímat, nebudou ho moci ani jakkoli přijímat. Již od předškolního věku je možné rozvíjet schopnosti percepce výtvarného umění. Samotné umělecké dílo začíná být pedagogickým nástrojem, který mu usnadňuje proniknout do psychiky dětí. Současně je pomocníkem pedagoga i dětí samotných v nejrůznějších momentech v životě a také při vyhledávání východisek. (Rochovská & Krupová, 2016)

Pondelíková (2009, cit. dle Rochovská & Krupová, 2016) píše, že média, která jsou nejvíce upřednostněna ve výtvarné výchově na nejnižších stupních škol jsou kresba a malba, i přesto, že podle autorky děti ještě nerozumí výtvarnému jazyku. Autorka uvádí, že přirozenějšími metodami pro vyjádření dětí, může být happening nebo performance. Vhodnou příležitostí, jak se učit pochopit výtvarný jazyk v období spontánního výtvarného projevu v předškolním vzdělávání je setkání dětí s výtvarným uměním.

„Cílem výchovy k umění by na všech stupních škol, včetně primárního vzdělávání mělo být umožnit dětem vnímat umělecká díla, uvažovat o nich, hledat souvislosti, aby svoje myšlenky dokázaly formulovat do verbální i vizuální podoby. Výchova uměním je uskutečňována především přes interpretační aktivity“ (Rochovská & Krupová, 2016, s. 28)

Gero (2002, cit dle Rochovská & Krupová, 2016) udává, že umělecká díla poznáváme na úrovni percepce (vnímání), to však nestačí k jejich porozumění. Porozumění je možné na úrovni recepce (přijímání), která je jedním z cílů výtvarného vzdělávání.“

Proces percepce uměleckého díla dělí (Gero, Husár, Sokolovská, 2004, cit. dle Rochovská, Krupová, 2016) na několik etap:

- Motivace je první etapou, je to např. estetická potřeba, potřeba uvolnění, relaxace, poznání, zaplnění volného času.
- Percepce je druhá etapa, kdy jedinec vnímá odraz barev, tvarů, linií a jejich uspořádání, pomocí dekódování, můžeme v této etapě odkrýt, co umělec do díla „vložil“.
- Dekódování je možné, pokud známe formální a ikonografický jazyk výtvarného umění (když čteme text v jazyce, který neovládáme, nedokážeme mu rozumět)
- Reflexe je fáze, kdy uvažujeme o díle
- Responze, kdy opakovaně prožíváme dílo, které na nás působilo
- Interpretace, zde všechny procesy vrcholí, tedy v uměleckém zážitku, který jedinec zformuluje verbálním jazykem. Stejný obraz pak můžeme interpretovat jinak, neboť každý člověk přináší do interpretace vlastní názor a postoj.

Horáček (1998) uvádí, že „pokud se zabýváme uměním a uměleckými díly, potom vlastně nutně musíme svoji interpretaci vytvářet jako prolínající se souhrn tří závažných zdrojů informací – tím prvním je samotné výtvarné dílo, jeho dobový kontext a osobnost autora, druhým zdrojem jsou výsledky dosavadního zkoumání a názory historiků umění a třetím zdrojem je naše vlastní vnímání a zážitek“ (s. 45).

Podle autora je také nevyhnutelné rozlišovat mezi dvěma rovinami – první je vědecká interpretace na základě odborného bádání, druhou je osobní zážitek umění.

Podle Rochovské a Krupové (2016) vnímáme interpretaci díla vizuálního umění ve dvou rovinách, jako interpretaci verbální a vizuální.

Verbální interpretace uměleckého díla používá spíše verbální vyjadřovací prostředky, směřuje od slovního opisu k výkladové interpretaci. Divák by měl být výtvarně a vizuálně gramotný, k dílu by neměl přistupovat jen na základě klasického myšlení, pokud chceme, aby pronikání do uměleckého díla vyústilo v přiměřenou interpretaci. Každý průběh interpretace je živý, neopakovatelný, podněcovaný a podporovaný dílem, prostřednictvím jeho postupného odhalování a v následných recepcích (Gero, Tropp, 2000, cit. dle Rochovská, Krupová, 2016).

Rochovská a Krupová (2016) zaujímají názor, že je nutné předem vybírat díla, se kterými chceme děti seznámit a která s nimi chceme verbálně interpretovat, jelikož se teprve učí verbálně vyjadřovat své myšlenky. Už od začátku bychom měli vybírat díla, která mají jasnou dějovou linii a jsou pro děti dobře čitelná. Později náročnost děl stupňujeme a vybíráme obtížnější díla. Samozřejmě děti k verbálnímu vyjadřování nijak nenutíme. Umělecké dílo je necháme chvíli vnímat a postupně povzbuzujeme jejich spontánní reakce. Pozor bychom si měli dát i na to, zda vybíráme vhodná díla, která by jakkoli nenarušovala emocionalitu dítěte.

„Vizuální interpretace díla se realizuje prostřednictvím tvořivých výtvarných činností – kopie uměleckého díla, volné napodobení díla nebo dotváření a ozvláštňování výtvarného díla“ (Gero, Tropp, 2000, 2002, cit. dle Rochovská, Krupová, 2016).

Podle Geržové a Hrubaničové (1998, cit. dle Rochovská, Krupová, 2006) „výtvarnou interpretací rozumíme výtvarný postup založený na reflexi umění, uměním výtvarného díla výtvarným dílem, využívající širokou škálu jiných vybraných postupů“ (s. 114).

Stehlíková Babyrádová (2021) uvádí, že je důležité, aby učitelé a rodiče podporovali děti k tvoření svých vlastních nápadů a neomezovali je pouze na konkrétní úkoly a instrukce. Děti by měly být povzbuzovány k experimentování s různými materiály a technikami a měly by mít prostor pro svobodné vyjádření své kreativity. Zapojením umění do vzdělávání a výchovy pomáhá dětem rozvíjet kritické myšlení, problémové řešení a komunikace. Děti se učí vyjadřovat své názory a přemýšlet nad svými rozhodnutími a řešeními. Je důležité si taky uvědomit, že každé dítě má své vlastní způsoby myšlení a vnímání světa kolem sebe. Proto by výchova a vzdělávání měly být přizpůsobeny individuálním potřebám a schopnostem dítěte, aby se mu podařilo dosáhnout svého potenciálu.

4 SOUČASNÉ UMĚNÍ JAKO INSPIRACE PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Současné umění je moderní forma umění, které se postupně vyvíjí a mění. Jde o umění, které je založeno na experimentování, vyjádření osobního názoru a kreativitě. Současné umění se od klasického umění liší tím, že se více zaměřuje na sdělení myšlenky než na imitaci reality. Nelze jej přesně definovat, přesto v současné tvorbě můžeme najít určité společné specifické rysy. Vyznačuje se především tím, že překračuje hranice mezi jednotlivými uměleckými disciplínami a často kombinuje prvky z různých uměleckých oblastí. Současné umění často vzniká jako reakce na současnou společnost a její problémy a výzvy.

Umění se může stát zajímavým podnětem pro tvořivé aktivity s dětmi. Je potřeba, abychom děti nezahlcovaly odbornými termíny a jmény, ale spíše je seznámily s konkrétním uměleckým dílem. Pro vytvoření výtvarné sady aktivit jsem se nechala inspirovat současnými autory Martinem Matouškem, Ondřejem Roubíkem, Stanislavem Žampachem, Františkem Skálou, Antonínem Kročou, Michalem Cihlářem, Martinem Fabiánem Ruskem, Petrem Niklem a jedním zahraničním autorem, Andym Goldsworthym.

4.1 Martin Matoušek

Martin Matoušek je abstraktní malíř. Jeho tvorbu lze pojmenovat jako industriální krajinomalbu. Jsou mu blízká témata krajiny a architektury. Pro tvorbu používá zejména beton, syntetické barvy a pryskyřice. Matoušek se malbě soustavně věnuje od roku 2004. Tvorba Martina Matouška se vyznačuje monumentálností podání a také technologickým experimentem, kdy při svých malbách využívá speciálně míchaný beton nebo malbu na mahagonové desky. Hlavním tématem jeho obrazů je krajina a prostředí, které nás obklopuje. Od roku 2008 vystavuje svá díla jak samostatně, tak v rámci skupinových výstav v České republice i v zahraničí. Od roku 2018 pracuje v uměleckém duu s Ondřejem Roubíkem.

(Nováčková, 2022)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 1 Prolejšačky

Zdroj: <https://matousekmartin.com/>

4.2 Ondřej Roubík

Ondřej Roubík je současný český malíř, který se narodil v Plzni v roce 1988. Vystudoval AVU v Praze. Od svého nástupu na scénu současného umění se věnuje klasické malbě. Tématicky se jeho tvorba orientuje na podobiznu, portrét a figuru. Zachycuje realistické postavy v určitém okamžiku. Jedná se o intenzivní situaci vnitřního prožívání, nálady, zasnění atd. Obrazy Ondřeje Roubíka jsou statické, ale obsahují skrytý příběh lidské duše s jejími zákruty a labyrinty. Jeho díla jsou zastoupena v mnoha soukromých i veřejných sbírkách v Čechách i v zahraničí, například v USA, Kanadě, Německu, Švýcarsku, Francii.

(Jermanová, 2019)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 2 Reservation

Zdroj: <https://www.greater-art.de/>

4.3 Stanislav Žampach

Stanislav Žampach je absolventem UMPRUM v Uherském Hradišti a přes dvacet let se věnuje umělecké práci se sklem. Začínal pracovat jako kamenosochař, a poté pracoval v Moravských sklárnách Květná. Společně s manželkou a synem provozují sklářskou rodinou firmu. Malování se věnoval vždy, ale až v poslední době se můžeme setkat s jeho obrazy na různých výstavách po celé ČR. Tvoří reliéfní obrazy akrylovým tmelem, špachtlí, plátkovými kovy a barvami doplněnými patinováním a malbou. Spíš než konkrétní hmatatelné věci, maluje symboly, které představují autorův vnitřní svět. V průběhu let prošel mnoha etapami, které definují jeho současný výtvarný projev. Vyzkoušel nejrůznější postupy od volné grafiky, přes sochařinu v kameni i dřevě, až po práci se sklem.

(Stanislav Žampach, n. d)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 3 Souznění domu a stromu

Zdroj: <https://obrazy.zampach.com/>

4.4 František Skála

František Skála se narodil v Praze v roce 1956. Je významný český výtvarník a sochař. Studoval na pražské Akademii výtvarných umění. V 80. letech se stal součástí skupiny Tvrdohlaví, která se zabývala alternativní kulturou a provokativním uměním. František Skála je známý převážně figurativními sochami, kresbami a instalacemi, které často kombinuje s nálezy z přírody, vědeckých a technických předmětů a dalších neobvyklých materiálů. Jeho práce se vyznačuje především precizností a smyslem pro detail. Významné jsou také jeho projekty v oblasti divadla a scénografie, spolupracoval např. s Divadlem Husa na provázku, Divadlem Komedie, či s divadelní skupinou Spitfire Company. Získal řadu ocenění za svou tvorbu, například cenu Jindřicha Chalupeckého, cenu Petra Bezruče a v roce 2015 byl zvolen čestným členem Akademie výtvarných umění. Jeho díla jsou k vidění v mnoha významných muzeích a galeriích, jak v České republice, tak v zahraničí.

(František Skála, n. d)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 4 Loutkové divadlo

Zdroj: <https://www.artlist.cz/>

4.5 Antonín Kroča

Malíř Antonín Kroča vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti a poté Akademii výtvarných umění v Praze. Ve svých dílech postupuje od jemných lazurových maleb přes expresivní figurální kompozice. Malbou se snaží proniknout hluboko pod povrch ke kořenům života člověka i přírody. Proces malby pociťuje Kroča jako životní nutnost. Své obrazy tvoří rukama bez pomoci štětců. Určitou část Kročovy tvorby můžeme označit za abstraktní. Od konce sedmdesátých let Kročův rukopis směřuje ke gestické malbě a výraznější barevnosti a objevují se přírodní motivy.

(Galerie umění, Ostrava, n. d)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 5 Letní krajina

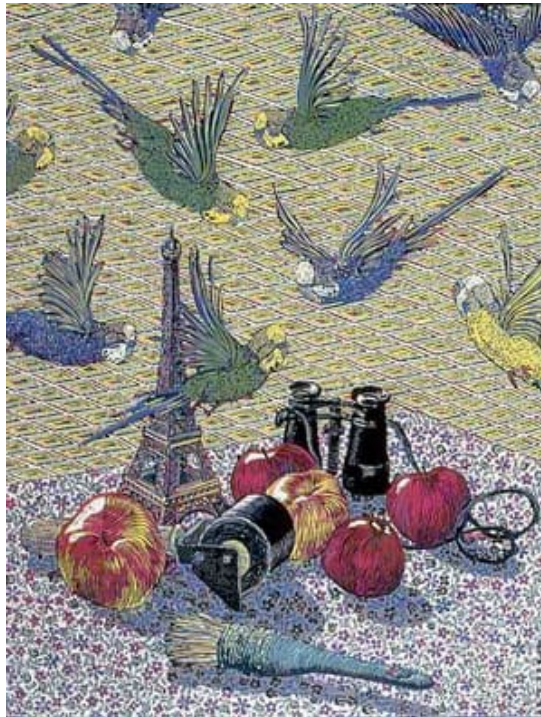
Zdroj: <https://galerieumeni.cz>

4.6 Michal Cihlář

Grafik Michal Cihlář se narodil v roce 1960 v Praze. Vystudoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. Kromě volné grafiky, kterou provádí výhradně technikou vícebarevného nebo kolorovaného linorytu se zabývá také ilustrací, fotografií, autorskou knihou, koláží, papírovou plastikou nebo známkovou tvorbou. Je považován za průkopnickou osobnost českého moderního linorytu. Typické je pro ně časté střídání témat. Jeho linoryty jsou řemeslně i umělecky precizně zvládnuté. Své grafiky tiskne ručně bez tiskařského stroje. Tématem jeho děl jsou portréty, zvířata, knižní a novinové ilustrace a realistické zátiší.

(Artlist – Centrum pro současné umění, 2006)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 6 Zátiší s andulkama

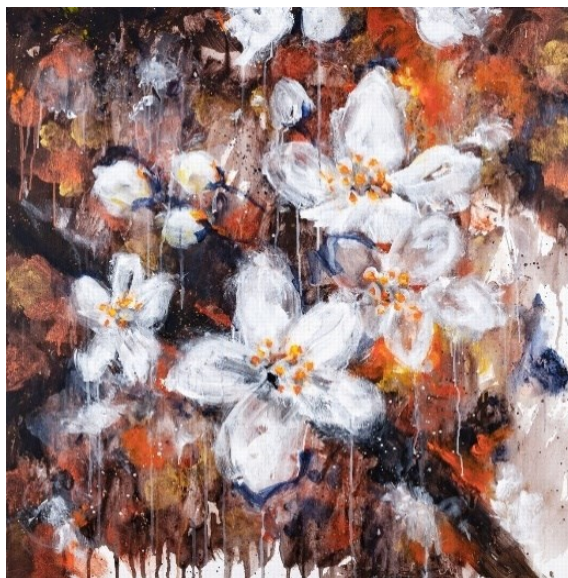
Zdroj: <https://www.artlist.cz/>

4.7 Martin Fabiánek Rusek

Grafický designér a malíř Martin Fabiánek Rusek své umělecké vzdělání započal už na základní umělecké škole. V 90. letech absolvoval Střední školu uměleckých řemesel v Ostravě. Náměty na svou tvorbu nachází především při toulkách krajinou. V technice malby upřednostňuje určitou dynamiku, spontánnost a expresi. V malbě používá hrubé průmyslové štětce, rýžák nebo koště. Je mu blízká technika stékání nebo rozmývání barev. Používá především velké rozměry pláten a rád experimentuje se syntetickou barvou.

(Rusek grafik a malíř, n. d)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 7 Květ staré jabloně

Zdroj: <https://www.mfrusek.cz/>

4.8 Petr Nikl

Všestranný umělec Petr Nikl se narodil v roce 1960 ve Zlíně. Realizuje svou bohatou představivost formou obrazů, performancí, zpěvem, divadelním představením, grafiky a nejrůznějších kombinací tradičních uměleckých forem. Pro jeho obrazy je typická decentní barevnost. Niklova umělecká tvorba je provázána sociálním zájmem a hledáním aktuálního smyslu současného umění. Obrazovou tvorbou, netradičními divadelními a performančními produkcemi, osobitou hudební tvorbou, pohádkovými publikacemi i dalšími výrazovými prostředky se snaží umělec evokovat vztah člověka ke světu, jako trvale nerozlušitelnému tajemství. Niklův pestrý tvůrčí záměr a neomezená svoboda vyjádření z něj dělá jednoho z nejuznávanějších českých současných umělců.

(Artlist – Centrum pro současné umění, 2006)

Ukázka autorovy tvorby:

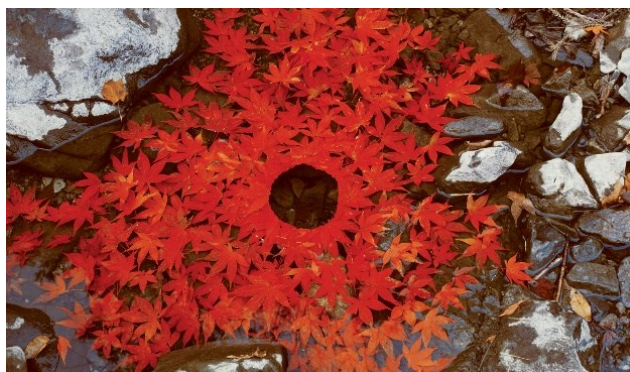
Obrázek 8 V kašně

Zdroj: <https://www.artlist.cz/>

4.9 Andy Goldsworthy

Britský sochař a fotograf Andy Goldsworthy se narodil v roce 1956 v Anglii. Vystudoval výtvarné umění na Bradford College of Art. Je jeden z předních představitelů land artu. Většinu svých děl vytváří v přírodě a při své tvorbě používá v přírodě nalezené materiály, jako jsou květiny, listy, bahno, šišky, kámen, větve, stébla trávy a jiné, které uspořádává dle různých opakujících se motivů, jako jsou linie, kruhy, spirály. Nedílnou součástí jeho tvorby je fotografie, kterou využívá jako způsob zachycení svých děl. Díla vytváří holýma rukama a bez jakýchkoliv technických pomůcek. (Blumberg, 2021)

Ukázka autorovy tvorby:

Obrázek 9 Tvorba Andyho Goldsworthyho

Zdroj: <https://mymodernmet.com/>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 SOUBOR VÝTVARNÝCH AKTIVIT INSPIROVANÝCH SOUČASNÝM UMĚNÍM

V praktické části mé bakalářské práce jsem se zabývala vytvořením sady výtvarných činností, které jsou inspirovány současným uměním. Nabídka obsahuje 10 tvořivých aktivit, jejichž prostřednictvím chci děti seznámit s různorodostí umění. Každá činnost je inspirována vybraným uměleckým dílem, se kterým se nejprve společně seznámíme. Nabídku výtvarných aktivit jsem realizovala ve vybrané mateřské škole ve Zlínském kraji. Cílem souboru výtvarných aktivit je zprostředkovat setkání se současným uměleckým dílem dětem v mateřské škole.

5.1 Charakteristika mateřské školy

Mateřská škola se nachází ve Zlínském kraji v obci Komňa. Je to jednotřídní, heterogenní škola rodinného typu s celodenním provozem. Věková skupina dětí je zpravidla od 3-6 let, nejdříve však pro děti od 2 let, v případě odložené povinné školní docházky do 7 let. Stanovená kapacita je 30 dětí. Materiální vybavení mateřské školy je na velmi dobré úrovni, s řadou her, didaktických, učebních, sportovních, a i jiných pomůcek, které umožňují plně uspokojovat individuální potřeby dětí s ohledem na jejich zájmy, nadání a věkové zvláštnosti. Mateřská škola je postavena v klidné části obce, mimo hlavní komunikaci, v zadním areálu základní školy. Je obklopena členitou a vzrostlou zahradou. Je vybavena zahradním domkem, dřevěnými průlezkami, houpačkami, pískovištěm. V dopoledních hodinách je k dispozici i přilehlé multifunkční hřiště s umělým bezpečným povrchem. Komňa leží na úpatí Bílých Karpat v chráněné krajinné oblasti, což skýtá velké možnosti poznávání místní fauny a flory a častý pobyt v přírodě. Budova má samostatnou třídu, lehárnu, kuchyň, jídelnu, šatnu a nově zabudované hygienické zařízení s ohledem na dvouleté děti.

5.2 Charakteristika dětí

Sadu výtvarných činností jsem realizovala v heterogenní třídě, kde jsou děti v maximálním počtu 16 dětí. Ve třídě je 8 dívek a 8 chlapců. Děti jsou zde ve věku od 3 do 6 let. Výtvarné aktivity jsem volila tak, aby byly možné zrealizovat jak s dětmi staršími, tak s dětmi mladšími. Převážně jsem činnosti realizovala s dětmi předškolního věku. Do tvoření se vždy zapojily všechny děti.

5.3 Plán souboru výtvarných aktivit

V následující tabulce je zobrazen stručný přehled realizovaných aktivit. V tabulce je ke každé aktivitě přiřazen cíl z pohledu učitele, organizační forma, metoda, časová náročnost a prostředky a pomůcky. Do časové náročnosti je započítán celkový čas od samotné motivace, výtvarné tvorby až po rozhovor a reflexi dětí.

Tabulka 1 Plán souboru výtvarných aktivit

	Výtvarná aktivita	Cíle	Organizační forma	Metody	Časová náročnost	Prostředky a pomůcky
1.	Zahrada III.	Vést děti k vzájemnému respektování prostoru druhého při práci na společném formátu	Skupinové vyučování	Rozhovor, vyprávění, popis, demonstrace, práce s obrazem	50 minut	Ukázka uměleckého díla, velký formát papíru, temperové barvy, štětce, fotoaparát
2.	Socha	Seznámit děti s keramickou hlinou	Řízená činnost	Rozhovor, vyprávění, popis, vycházka, demonstrace	Tematická vycházka 1-1,5 hodiny. Samotná aktivita – 40 minut	Ukázka uměleckého díla, samotvrdnoucí keramická hlína
3.	Genesis	Představit dětem netradiční výtvarnou techniku (malba kávou)	Řízená činnost	Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace	45 minut	Ukázka uměleckého díla, tvrdé papíry, káva, štětce
4.	Slunečnice	Představit dětem malbu rukama	Řízená činnost	Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace	45 minut	Ukázka uměleckého díla, tvrdé papíry, prstové barvy
5.	RA Flotila	Seznámit děti s malováním	Skupinové vyučování	Popis, rozhovor,	60 minut	Ukázka uměleckého díla,

		přírodním materiálem (hlínou)		vyprávění, demonstrace, práce s obrazem		
6.	Město	Seznámit děti s možností využití odpadového materiálu	Skupinové vyučování	Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace	50 minut	Ukázka uměleckého díla, velký formát papíru, lepidlo, nůžky, odpadový materiál, barvy, štětce
7.	Život fragmentů	Seznámit děti s technikou koláže	Řízená činnost	Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace	40 minut	Ukázka uměleckého díla, tvrdé papíry, barevné papíry, lepidlo
8.	Žlutá kvetoucí louka	Vést děti k vzájemnému respektování prostoru druhého při práci na společném formátu	Skupinové vyučování	Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace	40 minut	Ukázka uměleckého díla, velké formáty papíru, temperové barvy, štětce
9.	Robošvábi	Představit dětem práci s netradičním materiálem	Skupinové vyučování	Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace	40 minut	Ukázka uměleckého díla, hnědý balící papír, temperové barvy, prostředky na otisknutí
10.	Tvoření z přírodnin	Představit dětem kreativní využití přírodnin	Vycházka	Popis, rozhovor, demonstrace, práce s přírodninami	50 minut	Ukázka uměleckého díla, přírodniny

5.4 Soubor výtvarných aktivit

Tento soubor výtvarných činností je určen k realizaci v mateřské škole. Jeho záměrem je seznámit děti s uměleckými díly vybraných umělců. Skládá se z 10 výtvarných činností. Každá činnost je inspirována vybraným uměleckým dílem, které si s dětmi předem představíme a seznámíme se s ním. Soubor aktivit je určen pro děti od 3 do 7 let. Činnosti jsou voleny tak, aby se na nich mohly podílet všechny děti bez ohledu na věk.

Hlavní cíle souboru:

- Seznámit děti s uměleckými díly vybraných umělců
- Vytvořit prostor pro rozvoj tvořivosti a fantazie u dětí

5.4.1 Výtvarná činnost č. 1: Zahrada III.

Inspirace uměleckým dílem: Zahrada III., Martin Matoušek, Ondřej Roubík

V této činnosti jsem se inspirovala umělci Martinem Matouškem a Ondřejem Roubíkem a jejich dílem, které je pojmenované Zahrada III. Martin Matoušek se věnuje abstrakci, Ondřej Roubík představuje realistickou malbu, která sází na znalost kresby. Společná prezentace v obrazech vytváří zajímavé napětí a novou kvalitu. Matoušek se v rámci abstrakce koncentruje na význam prostředí, podstatu místa a řeší malbou v první řadě prostor. Roubík sleduje konkrétní symbolické vazby na příběh zobrazované postavy, psychologickou demonstraci a vnímání času. Oba staví obraz na společných základech a tím jsou bod, výraz, pohyb, gesto, pocit, detail, psychologie barev nebo výpovědní schopnosti daného osobního okamžiku.

Cíle z pohledu učitele:

- Seznámit děti s uměleckým dílem
- Motivovat děti k vzájemnému respektování prostoru druhého při práci na společném formátu

Cíle z pohledu dítěte:

- Zjistit, co je to umění, umělecké dílo, umělec
- Spolupracovat při tvoření

Kompetence:

- Dítě zná pojem umění, umělecké dílo, umělec

(viz *kompetence k učení* in RVP PV)

- Dítě dokáže pracovat na společném formátu s ostatními dětmi

(viz *sociální a personální kompetence* in RVP PV)

Organizační forma: Skupinové vyučování

Metody: Rozhovor, vyprávění, popis, práce s obrazem, demonstrace

Počet dětí: 10

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), velký formát papíru, temperové barvy, štětce, fotoaparát

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Dětem jsem nejprve pokládala otázky typu: „*Co je to umělecké dílo?*“, „*Kdo je to umělec?*“. Děti následně odpovídaly a dané pojmy jsme si vysvětlili. Poté jsem dětem představila obraz *Zahrada III.*, na který děti spontánně reagovaly.

Hlavní činnost:

Aktivita je zaměřena na kreslení prostředí, do kterého je zasazený děj obrazu. S dětmi jsem pracovala ve skupinách. Práce probíhala na velkém formátu papíru. Obraz, který nám byl inspirací jsme rozdělili na dvě části (jedna skupina malovala část s ohněm, druhá část s mořem). Děti společně vytvořily pozadí, které sloužilo k interpretaci obrazu. Nechala jsem veškerou činnost na dětech a nijak jsem jim do tvoření nezasahovala. Jakmile obě skupiny vytvořily své obrazy, pověsili jsme je na zeď a každé z dětí se pokusilo interpretovat postavu z obrazu. Děti postupně předstupovaly před obraz a „zahrály si“ na postavu z obrazu. Výstup jsme zachytili pomocí fotoaparátu.

Ukončení:

Poté, co si všechny děti vyzkoušely interpretaci obrazu, jsme si sedli do kruhu na koberec a ptala jsem se jich, zda se dnes dozvěděly něco nového a co se jim na aktivitě líbilo nejvíce.

Komentáře dětí:

Tabulka 2 Komentáře dětí

Co je to umělecké dílo?
„Když nakreslím něco pěkného“
„Něco krásného, co tě baví dělat“
„Já si myslím, že to je nějaký obraz“
Kdo je to umělec?
„To je malíř“
„Můj děda je umělec, on maluje pokoje“
Co můžeme vidět na obrázku?
„Já tam vidím loď“
„Ten pán je kouzelník a něco čaruje“
„On se ohřívá u ohně, aby mu nebyla zima“
Jak autor pojmenoval obraz?
„Trosečník“
„Čert“

Obrázek 10 Zahrada III.

Zdroj: <https://invent-art.com/>

Obrázek 11 Interpretace obrazu
Zahrada III.

5.4.2 Výtvarná činnost č. 2: Socha

Inspirace uměleckým dílem: Socha na poutnickém místě v Komni, Stanislav Žampach
Při této činnosti jsem se nechala inspirovat sochou, která se nachází na poutnickém místě nad obcí Komňa. Poutnickému místu dominuje více než tři metry vysoká dubová plastika květu, která byla navržena uměleckým sklářem a malířem Stanislavem Žampachem a její realizaci uskutečnil Josef Šlégl. Poutnické místo má odkazovat na dílo Jana Amose Komenského, Labyrint světa a ráj srdce. Jeho symbolika spočívá v tom, že poutník přichází z Labyrintu světa do klidu svého nitra, do Ráje srdce, aby si tam odpočinul od shonu okolního světa, aby poseděl u sochy květu, který je symbolem tvořivých sil přírody.

Cíle z pohledu učitele:

- Představit dětem techniku modelování z hlíny
- Podporovat tvůrčí činnosti při práci s hlínou

Cíle z pohledu dítěte:

- Vytvořit model sochy z keramické hlíny
- Zrealizovat představu sochy z keramické hlíny

Kompetence:

- Dítě dokáže vytvořit objekt z keramické hlíny

(viz *kompetence k učení* in RVP PV)

Dítě dokáže zrealizovat svoji představu sochy z keramické hlíny

(viz *kompetence k řešení problémů* in RVP PV)

Organizační forma: Řízená činnost

Metody: Rozhovor, vyprávění, popis, vycházka, demonstrace

Počet dětí: 8

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), samotvrdnoucí keramická hlína, podložky,

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Aktivitu jsme začali procházkou k poutnickému místu, které se nachází nad obcí Komňa. Zde se nachází více než tři metry vysoká socha květu, vytvořená z dubového dřeva. S dětmi jsme si sochu prohlédli a vedli jsme rozhovor a pokládala jsem jim otázky:

„*Co jim socha připomíná? Jak autor sochu pojmenoval?*“

Hlavní činnost:

V hlavní činnosti aktivity měly děti za úkol vytvořit si model vlastní sochy. Děti si nejdříve zkusily nakreslit na papír návrh sochy, jak by asi mohla vypadat. Do návrhů jsem jim nijak nezasahovala, celý proces tvorby byl vlastním rozhodnutím dítěte. Po nakreslení návrhů jsem každému dítěti rozdala keramickou hlínu a děti podle svých návrhů zkoušely vymodelovat sochu a zjišťovaly, zda to, co nakreslily jde ztvárnit i pomocí modelování.

Ukončení:

Po dokončení práce si děti uklidily pomůcky, se kterými pracovaly a poté každé dítě představilo svoji sochu a vymyslelo jí jméno.

Komentáře dětí:

Tabulka 3 Komentáře dětí

Jak autor pojmenovat sochu?
„Čtyřlístek“
„Vysoká socha“
„Socha bez názvu“
Co vám připomíná socha?
„Mě ta socha připomíná strom“
„Ten vrch vypadá jako čtyřlístek“
„To je nějaká skála“
Jak bys pojmenoval/a svoji sochu?
„Smutná socha, protože jsem jí udělal zamračený obličej“
„Moje socha se jmenuje rybička“
„Květinová socha, protože mám ráda kytičky“

Obrázek 12 Socha na poutnickém místě

Zdroj: vlastní

Obrázek 13 Interpretace sochy

5.4.3 Výtvarná činnost č. 3: Genesis

Inspirace uměleckým dílem: Genesis, František Skála

V této činnosti jsem se inspirovala malířem Františkem Skálou a jeho dílem Genesis. František Skála je velmi všestrannou uměleckou osobností, jeho tvůrčí působení je velice široké. K uměleckému vyjádření využívá škálu médií a technik: malbu, kresbu, grafiku, koláž, ilustraci, komiks, autorskou knihu, fotografii, film, objektovou tvorbu, sochařství, instalaci, design, architektonickou realizaci v interiéru, performance, tanec, hudební produkci atd. Skálova díla jsou velmi autentická a rozpoznatelná. Patří mezi ně důraz na celkové estetické působení díla, určitá nadsázka, důsledná promyšlenost, vizuální vyprávění, pestrost, inspirace přírodou a obdiv lidských výtvorů.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Představit dětem netradiční způsob malby (kávou)

• **Cíle z pohledu dítěte:**

- Namalovat umělecké dílo
- Využít netradiční způsob malby

Kompetence:

- Dítě se dokáže vyjádřit malbou

- (viz *kompetence k řešení problémů* in RVP PV)
- Dítě dokáže využít netradiční způsob malby
(viz *kompetence k řešení problémů* in RVP PV)

Organizační forma: Řízená činnost

Metody: Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace

Počet dětí: 8

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), tvrdé papíry, káva, štětce

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Na úvod byla dětem představena reprodukce díla Františka Skály. Dětem jsem nejprve vyprávěla, kdo je tento umělec, dále jsme si ukázali autorova díla a následně jsem dětem představila dílo Genesis, kterým jsme se inspirovali v dnešní hlavní činnosti. Poté jsem dětem pokládala otázky: „*Co můžeme vidět na obraze? Jaké barvy autor na obraze použil? Jak by se tento obraz mohl jmenovat?*“

Hlavní část:

Motiv obrazu Genesis si děti vyzkoušely interpretovat pomocí malby kávou. Pracovaly individuálně u stolu. Na tvrdý papír nanášely kávu, kterou jsme před samotnou aktivitou uvařili a vznikla nám z toho přírodní barva. Děti jsem nechala spontánně pracovat a rozhodovat o tom, jak budou obraz interpretovat.

Ukončení:

Po namalování obrazu následuje závěrečná část, kdy každé dítě představí svůj obraz, řekne, co namalovalo a jak by své dílo pojmenovalo. Následně mají děti prostor vyjádřit se, co se jim při tvoření nejvíce líbilo.

Komentáře dětí:

Tabulka 4 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„Mě připomíná malby v jeskyni“
„Já vidím jelena a dinosaura“
„Mě to připomíná obrovského člověka“
Jak autor pojmenoval obraz?
„Já bych ho pojmenoval Rybožrout“
„Žralok“
„Jeskyně“

Obrázek 14 Genesis

Zdroj: <https://ceskegalerie.cz/>

Obrázek 15 Interpretace obrazu Genesis

5.4.4 Výtvarná činnost č. 4: Slunečnice

Inspirace uměleckým dílem: Slunečnice, Antonín Kroča

Při této výtvarné aktivitě jsem se nechala inspirovat malířem Antonínem Kročou, pro něhož je typická pestrá škála barev a expresivně podaná malba. Své obrazy tvoří rukama bez pomoci štětců. Tím jsem se také inspirovala v následující aktivitě. Chtěla jsem, aby si děti vyzkoušely, jaká je malba bez pomoci štětců a dalších pomůcek na tvoření.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Představit dětem malbu prstovými barvami

Cíle z pohledu dítěte:

- Namalovat umělecké dílo
- Vytvořit obraz pomocí prstových barev

Kompetence:

- Dítě se dokáže vyjádřit malbou
(viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)
- Dítě dokáže vytvořit obraz pomocí prstových barev
(viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)

Organizační forma: Řízená činnost

Metody: Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace

Počet dětí: 6

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), tvrdé papíry, prstové barvy

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Nejprve jsme si představili umělecká díla, která tvoří umělec Antonín Kroča. Následně byla pozornost soustředěna na obraz „Slunečnice“. Děti jsem se zeptala, zda mi dokážou říct, jak a čím byl tento obraz namalován. Po odpovídání dětí jsem jim oznámila, že budeme stejně jako autor malovat prsty bez použití štětců, či jiných prostředků.

Hlavní část:

Děti pracovaly individuálně u stolku. Na stole měly připraveny tvrdé papíry a prstové barvy. Jejich úkolem bylo namalovat zátiší s květinou pomocí prstových barev. Volba barev byla na jejich výběru. Do tvorby jsem dětem nijak nezasahovala.

Ukončení:

Následovala závěrečná reflexe, v níž měly děti možnost okomentovat své dílo, říct jakou květinu nakreslily a vymyslet svému dílu název.

Komentáře dětí:

Tabulka 5 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„Kytičky“
„To jsou slunečnice“
Jak autor pojmenoval obraz?
„Slunečnice“
„Mazanice“
„Pampelišky“

Obrázek 16 Slunečnice

Zdroj: <https://galerieumeni.cz/>

Obrázek 17 Interpretace obrazu Slunečnice

5.4.5 Výtvarná činnost č. 5: RA Flotila

Inspirace uměleckým dílem: RA Flotila, Stanislav Žampach

Při této činnosti jsem se nechala inspirovat dílem RA Flotila od Stanislava Žampacha. Obraz jsme interpretovali pomocí malby hlínou. Děti si nasbíraly různé druhy hlíny na zahradě a následně jsme z ní vytvořily barvu pomocí vody a lepidla.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Seznámit děti s malováním přírodním materiálem (hlínou)

Cíle z pohledu dítěte:

- Namalovat umělecké dílo
- Vyzkoušet si, jak se maluje za pomoci hlíny

Kompetence:

- Dítě se dokáže vyjádřit malbou
(viz *kompetence k řešení problémů* in RVP PV)
- Dítě dokáže využít netradiční způsob malby
(viz *kompetence k řešení problémů* in RVP PV)

Organizační forma: Skupinové vyučování

Metody: Popis, rozhovor, vyprávění, demonstrace, práce s obrazem

Počet dětí: 10

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), různé druhy hlíny, štětce, velký formát papíru, voda, lepidlo

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Na úvod jsme si s dětmi představily dílo RA Flotila od umělce Stanislava Žampacha. Dětem byly kladeny otázky typu: „*Co můžeme vidět na obraze? Co vám obraz připomíná? Jak autor pojmenoval svůj obraz? Jakou techniku bychom mohli použít k namalování obrazu?*“

Hlavní činnost:

Po úvodní motivaci jsme se vydali ven na školní zahradu, kde je k dispozici záhon s hlínou. S dětmi jsme si nejdříve povídali o tom, jaká je hlína a jak vypadá. Nechala jsem děti, ať se hlíny volně dotýkají a zkusí rukama hlínu prohrabat. Děti dotykem zjistily, že je hlína měkká, špinavá, studená, že se v ní nachází kamínky, kůra, tráva nebo drobní živočichové. Na

základě předchozího zkoumání hlíny jsme sesbírali různé druhy hlíny a přinesli si ji do třídy, kde si děti vyzkoušely, že se z ní dá namalovat obraz. Hlínu jsme nejprve prosili přes sítko a přidali jsme do ní vodu a lepidlo. Poté jsem děti rozdělila do dvou skupin a pracovaly na velkých formátech papíru. Inspirací jim byl obraz RA Flotila. Dětem jsem dala dostatek prostoru pro vyzkoušení nové aktivity a nijak jsem jim do tvoření nezasahovala.

Ukončení:

Poté co si děti vyzkoušely malbu s hlínou jsme si sedli do kruhu a vymysleli jsme pro obraz název „Hlínové obrazy“. Následně měly děti prostor vyjádřit se, co se jim při tvoření nejvíce líbilo.

Komentáře dětí:

Tabulka 6 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„Já tam vidím smějícího smajlíka“
„To vypadá trochu jako tulipány“
Jak autor pojmenoval dílo?
„Proužky“
„Čmáranice“
Jak bychom pojmenovali naše dílo?
„Hlínové obrazy“

Obrázek 18 RA Flotila

<https://obrazy.zampach.com/>

Obrázek 19 Interpretace obrazu RA Flotila

5.4.6 Výtvarná činnost č. 6: Město

Inspirace uměleckým dílem: Město – stolní instalace, František Skála

Při této činnosti jsem se nechala inspirovat stolní instalací s názvem Město od umělce Františka Skály. Stolní instalace je poskládána z nejrůznějších předmětů, které umělec našel. Děti měly za úkol vytvořit model vlastního města z nabídky předem připravených předmětů.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Rozvíjet u dětí prostorové citění

Cíle z pohledu dítěte:

- Vytvořit umělecké dílo
- Vytvořit prostorový objekt

Kompetence:

- Dítě dokáže vytvořit umělecké dílo

(viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)

- Dítě dokáže vytvořit prostorový objekt

(viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)

Organizační forma: Skupinové vyučování

Metody: Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace

Počet dětí: 8

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), velký formát papíru, lepidlo, nůžky, krabičky, roličky od toaletního papíru, vršky od PET lahví, kelímky od jogurtů, krabičky od vajec, obědové krabičky, barvy, štětce

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Dětem jsem na úvod představila dílo Františka Skály – Město. Děti jsem se zeptala, co jim fotografie připomíná a jaké předměty na fotografii poznají. Dětem jsem vysvětlila, že na fotografii se nachází město, které je poskládané z nejrůznějších předmětů. Poté jsem se jich zeptala, jaké předměty by mohly být použity, kdybychom si chtěli vytvořit model vlastního města.

Hlavní část:

V hlavní části si děti vyzkoušely vytvořit vlastní město pomocí předem připravených předmětů (krabičky, roličky od toaletního papíru, vršky od PET lahví, kelímky od jogurtů, krabičky od vajec...). Nejprve si každé dítě vybralo předmět a natřelo jej barvou podle svého výběru. Poté jsme každý předmět pojmenovali, zvolili pro něj místo na papíře a nalepili jej. Vzniklo nám tak jedno město, které děti pojmenovaly „Las Vegas, vodní město“.

Ukončení:

Na závěr jsme dali našemu městu jméno a v rámci reflexe jsem se dětí ptala, co je dnes nejvíce zaujalo a bavilo.

Komentáře dětí:

Tabulka 7 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„To je obrovská elektrárna“
„Já tam vidím hnízdo pro čápa“
„Na zemi je nafukovací kruh“
Jak autor pojmenoval dílo?
„Stavba“
„Město, co nemá jméno“
Jak bychom pojmenovali naše město?
„Las Vegas vodní město“

Obrázek 20 Město – stolní instalace

Zdroj: <https://www.frantisekskala.com/>

Obrázek 21 Interpretace stolní instalace

5.4.7 Výtvarná činnost č. 7: Život fragmentů

Inspirace uměleckým dílem: Život fragmentů, Michal Cihlář

Při této výtvarné činnosti jsem se nechala inspirovat umělcem Michalem Cihlářem a jeho dílem Život fragmentů. Tak jako sám autor jsme využili techniku koláže. Děti měly za úkol trhat barevné papíry na menší části a následně z nich vytvořit obraz.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Představit dětem techniku koláže

Cíle z pohledu dítěte:

- Vytvořit umělecké dílo
- Vytvořit obraz pomocí techniky koláže

Kompetence:

- Dítě dokáže vytvořit umělecké dílo
(viz *komunikativní kompetence* in RVP PV)
- Dítě dokáže uspořádat plochu pomocí koláže
(viz *kompetence k učení* in RVP PV)

Organizační forma: Řízená činnost

Metody: Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace

Počet dětí: 12

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), tvrdé papíry, barevné papíry, lepidlo

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Na úvod jsem dětem představila dílo Život fragmentů od Michala Cihláře. Ptala jsem se dětí, co jim obraz připomíná, co na něm můžeme vidět a jak mohl autor své dílo pojmenovat.

Hlavní část:

Každému dítěti jsem nejprve rozdala barevné papíry a jejich úkolem bylo natrhat je na menší části a následně natrhané barevné papíry sestavit do libovolného celku a nalepit je na tvrdý papír. Děti jsem nechala pracovat spontánně a do práce jim nezasahovala. Některé si nejprve tvary nakreslily na papír, některé je rovnou vytrhávaly a lepily na papír.

Ukončení:

Na závěr každé dítě mluvilo o svém obrázku, popsalo, jaké zvolilo barvy a co z tvarů vytvořilo. Nakonec svému obrázku vymyslely jméno.

Komentáře dětí:

Tabulka 8 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„Já tam vidím barevné kartičky“
„Mě to připomíná plochu počítače“
Jak autor pojmenoval dílo?
„Kostičky“
„Já myslím, že čtverce“
Jak bys pojmenoval své dílo?
„Barevné papírky“
„Lístky od kytíček“

Obrázek 22 Život fragmentů

Zdroj: <https://www.artlist.cz/>

Obrázek 23 Interpretace obrazu Život fragmentů

5.4.8 Výtvarná činnost č. 8: Žlutá kvetoucí louka

Inspirace uměleckým dílem: Žlutá kvetoucí louka, Martin Fabián Rusek

Při této činnosti jsem se nechala inspirovat umělcem Martinem Fabiánem Ruskem a jeho dílem Žlutá kvetoucí louka. Hlavním cílem činnosti bylo vymyslet vlastní originální způsob, jakým budou děti obraz vytvářet.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Podpořit u dětí vymýšlení vlastního způsobu malby

Cíle z pohledu dítěte:

- Namalovat umělecké dílo
- Vymyslet vlastní způsob malby

Kompetence:

- Dítě se dokáže vyjádřit malbou
(viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)
- Dítě dokáže vymyslet vlastní způsob malby
- (viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)

Organizační forma: Skupinové vyučování

Metody: Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace

Počet dětí: 10

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), velké formáty papírů, temperové barvy, klovatina nebo jiné lepidlo, štětce

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Dětem jsem nejprve představila dílo „Žlutá kvetoucí louka“ a ptala jsem se dětí: „*Co můžete vidět na obrázku?*“ „*Jak autor své dílo pojmenoval?*“ „*Jaké barvy byly použity?*“

Hlavní část:

Děti byly rozděleny do dvou skupin. Každá skupina pracovala na velkém formátu papíru. Jejich úkolem bylo vytvořit louku s květinami po vzoru autora a vymyslet vlastní originální způsob, jakým budou malovat. Nejprve si celý papír natřely pomocí klovatiny a poté různými způsoby nanášely barvu na tvrdý papír.

Ukončení:

Na závěr měly obě skupiny možnost mluvit o svém díle a vymyslet svému obrázku vlastní název.

Komentáře dětí:

Tabulka 9 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„To je louka s kytkami“
„Žluté kytčky“
Jaké barvy autor použil?
„Hezké a veselé“
„Žluté a fialové a červené“
Jak bys pojmenoval své dílo?
„Já bych ho pojmenovala <i>Barevné květinčky</i> “
„Naše dílo se bude jmenovat <i>Tečkované kytky</i> “

Obrázek 24 Žlutá kvetoucí louka

Zdroj: <https://www.artpit.com/>

Obrázek 25 Interpretace obrazu Žlutá kvetoucí louka

5.4.9 Výtvarná činnost č. 9: Robošvábi

Inspirace uměleckým dílem: Robošvábi, Petr Nikl

Při této aktivitě jsem se nechala inspirovat uměleckým dílem od Petra Nikla, Robošvábi, která ukazuje formu performance. Autor na velkoformátové papíry rozsypal pastelové pigmenty a vypustil do nich malé mechanické brouky, kteří se hýbaly po obraze a zanechávaly za sebou v barvě stopy, které připomínají roztahané nitky.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Představit dětem netradiční výtvarnou techniku

Cíle z pohledu dítěte:

- Vytvořit umělecké dílo
- Vytvořit obraz pomocí netradičních pomůcek

Kompetence:

- Dítě dokáže vytvořit umělecké dílo
(viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)
- Dítě dokáže malovat netradičním materiálem

(viz kompetence k řešení problémů in RVP PV)

Organizační forma: Skupinové vyučování

Metody: Popis, rozhovor, vyprávění, práce s obrazem, demonstrace

Počet dětí: 10

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), hnědý balící papír, temperové barvy, různé druhy materiálů na otisknutí např. kostky od lega, míček, nafukovací balónek, vršky od PET lahví

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

Dětem jsem nejprve představila autora a jeho dílo „Robošvábi“ a ptala jsem se jich „Co můžeme vidět na obrázku?“ „Pomocí čeho mohl autor dílo vytvořit?“ a vysvětlila jsem jim, že umělec k tvorbě využil mechanické šváby, kteří se po položení na podklad pohybovaly svobodně a pohybem roznášely barevné stopy po všech směrech obrazu.

Hlavní část:

V hlavní části jsme si po vzoru Petra Nikla vyzkoušeli vytvořit obraz pomocí otisků a stop. Děti pracovaly na velkém formátu papíru a vyzkoušeli si pomocí otiskování různých prostředků vytvořit obraz. K otiskování byly použity různé materiály, např. kostky od lega, míček, nafukovací balónek, vršky od PET lahví...). Děti pracovaly spontánně a samy vymýšlely, co všechno by se dalo použít k otisknutí na papír.

Ukončení:

Po skončení aktivity jsem se dětí ptala, co se jim na aktivitě nejvíce líbilo, zda jsou se svým uměleckým dílem spokojeny a vymyslely pro obraz název „Otisky“.

Komentáře dětí:

Tabulka 10 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„Tam jsou nějaké skvrny“
„To by mohlo být třeba moře“
Pomocí čeho autor dílo vytvořil?
„Pomocí provázků“
„Pomocí vody a barvy“
Jak bychom pojmenovali náš obraz?
„Otisky“

Obrázek 26 Robošvábi

Zdroj: <https://villapelle.cz/>

Obrázek 27 Interpretace obrazu Robošvábi

5.4.10 Výtvarná činnost č. 10: Tvoření z přírodnin

Inspirace uměleckých dílem: tvorba Andyho Goldsworthyho

Při této činnosti jsem se nechala inspirovat tvorbou britského umělce Andyho Goldsworthyho. Při své tvorbě používá přírodní materiály jako jsou květiny, listy, bahno, šišky, kámen, větve, stébla trávy a jiné, které uspořádává dle různých opakujících se motivů, jako jsou linie, kruhy, spirály. Nedílnou součástí jeho tvorby je fotografie, kterou využívá jako způsob zachycení svých děl. Díla vytváří holýma rukama a bez jakýchkoliv technických pomůcek.

Cíle z pohledu učitele:

- Podpořit dítě při tvorbě uměleckého díla
- Podpořit využívání přírodních materiálů ve výtvarné tvorbě

Cíle z pohledu dítěte:

- Vytvořit umělecké dílo
- Nasbírat přírodniny pro tvorbu obrazu

Kompetence:

- Dítě dokáže vytvořit umělecké dílo

(viz *komunikativní kompetence* in RVP PV)

- Dítě dokáže používat přírodní materiály a instrumenty

(viz *kompetence k učení* in RVP PV)

Organizační forma: Vycházka

Metody: Popis, rozhovor, demonstrace, práce s přírodninami

Počet dětí: 8

Prostředky a pomůcky: Ukázka uměleckého díla (jako inspirace), přírodniny (listí, mech, klacíky, traviny, kamínky...)

Realizace výtvarné aktivity:

Motivace:

S dětmi jsme si nejprve představili autora a jeho díla, která vznikají ve venkovním prostředí. Vysvětlili jsme si, co je to „land art“ a ukázali jsme si několik děl, které autor vytvořil právě ve venkovním prostředí. Dětem jsem kladla otázky „*Jaký materiál autor použil k tvorbě obrazu? Z čeho jsou obrazy vytvořeny? Co budeme potřebovat k vytvoření podobného díla?*“

Hlavní část:

Děti jsem vyzvala, aby na zahradě nasbíraly přírodniny, které využijeme k tvorbě obrazu. Po nasbírání materiálu děti společně vytvářely různé obrazce. Pracovaly ve dvou skupinách a domlouvaly se, na které místo, jakou přírodninu umístí. Nechala jsem je pracovat samostatně a spontánně a do jejich tvorby jsem jim nijak nezasahovala.

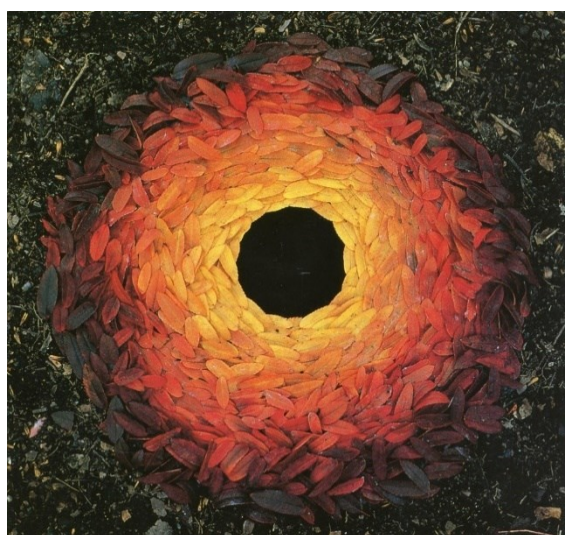
Ukončení:

Po samotné aktivitě měly děti prostor se ke svému dílu vyjádřit. Ptala jsem se jich, jaký materiál použily a co je na aktivitě nejvíce bavilo.

Komentáře dětí:

Tabulka 11 Komentáře dětí

Co můžeme vidět na obrázku?
„Kolečko“
„Listy“
Jak autor pojmenoval dílo?
„Ptačí hnízdo“
„Kruh z listů“
Co budeme potřebovat k vytvoření podobného díla?
„Listy“
„Mně by se to líbilo z kytiček“

Obrázek 28 Tvorba Andyho Goldsworthyho

Zdroj: <https://mymodernmet.com/>

Obrázek 29 Interpretace Goldsworthyho tvorby

Obrázek 30 Interpretace Goldsworthyho tvorby

6 EVALUACE SOUBORU VÝTVARNÝCH AKTIVIT

Během realizace tohoto souboru aktivit ve vybrané mateřské škole, jsem si nastavila způsob zhodnocení samotné nabídky. Evaluaci jsem zařazovala vždy po skončení aktivity samotnými dětmi, dále jsem činnost konzultovala a vyhodnocovala s paní učitelkou a v neposlední řadě jsem aktivity vyhodnocovala sama, a to vlastní reflexí. Zaměřila jsem se především na připravenost aktivity, motivaci, využití vhodných didaktických strategií, splnění didaktických cílů. Při evaluaci bylo využito metod pozorování a rozhovoru.

6.1 Vlastní reflexe

Hlavním cílem souboru výtvarných aktivit bylo přiblížit dětem vybrané současné umělce a jejich díla. Vytvořením tohoto souboru jsem chtěla ukázat, že i zdánlivě složité téma jako je umění, jde pojmout hravě a srozumitelně pro děti. S realizací souboru výtvarných činností zaměřených na současné umění jsem celkově spokojena i přes malé chyby, kterých jsem se dopustila. Skrze realizované aktivity se mi podařilo naplnit předem stanovené cíle a didaktické strategie byly vhodně zvoleny vzhledem k daným činnostem. Aktivity byly přizpůsobeny věku dětí a jejich schopnostem a dovednostem. Pomůcky a prostředky jsem měla vždy předem připravené. Díky tomu byla organizace velmi jednoduchá a aktivita vždy probíhala plynule. Motivace vždy navazovala na danou činnost a děti vhodně uvedla do tématu.

Děti měly možnost se seznámit s různými výtvarnými technikami, snažila jsem se o využití jak tradičních, tak méně tradičních aktivit. S některými technikami se děti setkaly poprvé. Měla jsem obavu, zda pro děti mladšího věku nebudou témata příliš složitá, ale všechny aktivity zvládly.

Tabulka 12 Vlastní reflexe

Vlastní reflexe	
Klady	Naplnění předem stanovených cílů
	Vedení dětí k samostatné tvorbě bez zásahu učitelky
	Vhodně zvolené organizační formy a metody
	Dětem jsem se snažila poskytnout dostatek času na dokončení aktivity
	Zvolení netradičních výtvarných technik
	Podpora spolupráce dětí

Zápory	Časová náročnost některých aktivit
	Některé činnosti by bylo potřeba rozložit do více dní
	Slabší motivace v průběhu aktivit

6.2 Evaluace učitelky mateřské školy

Po skončení každé aktivity jsem svůj výstup vyhodnocovala s paní učitelkou dané třídy. V průběhu činností byly vhodně zvoleny organizační formy a metody. Aktivity byly vhodně uzpůsobeny pro děti všech věkových skupin. Byly zařazeny zajímavé netradiční techniky a materiály, což bylo pro děti velmi zajímavé a ochotně spolupracovaly. Prostředky a pomůcky měla studentka vždy předem připraveny. Děti se každý den těšily na novou činnost a s nadšením vítaly každou aktivitu. Výstup studentka rozdělila na motivační úvodní část, hlavní část, kde probíhala samostatná výtvarná činnost a ukončovací fáze, ve které měly děti možnost vyjádřit svůj názor a zhodnotit svou práci. Byly zvoleny organizační formy jako je řízená činnost, skupinová výuka a také vycházka, která děti velmi zaujala a byla vhodně zvolená před samotnou aktivitou. Děti nebyly do činností nijak nuceny a pokud nechtěly pracovat, nemusely. Při tvoření činností se mi líbila spontaneita dětí. Celkově hodnotím soubor aktivit velmi kladně, je využitelný v běžné praxi v mateřské škole.

6.3 Srovnání evaluace učitelky a vlastní reflexe

Tabulka 13 Srovnání evaluace

	Vlastní reflexe	Evaluace učitelky
Vhodnost aktivit	+ Dle mého názoru byly aktivity vhodně zvoleny	+ Aktivity byly vhodně zvoleny vzhledem k věku dětí a byly pro děti zajímavé hlavně díky netradičním technikám malby
Motivace	+ Motivace dětí vždy probíhala s pomocí obrazu, který jsme následně interpretovali. Probíhala vždy přirozeně a nenásilnou formou. - V průběhu aktivit byla motivace slabší	+ Dostatečná motivace před začátkem činnosti

Přípravenost	+ Pomůcky a prostředky jsem měla vždy přichystány před samotnou aktivitou	+ Studentka byla vždy pečlivě připravena
Didaktické strategie	+ Didaktické strategie byly vhodně zvoleny vzhledem k daným činnostem	+ Vhodně zvolené organizační formy
Cíle	+ Stanovené cíle se ve většině případů podařilo naplnit - Lepší formulace cílů	+ Naplnění stanovených cílů
Využitelnost v praxi	+ Soubor aktivit je využitelný v běžné praxi	+ Aktivity jsou využitelné v běžné praxi
Zapojení dětí	+ Všechny děti se zapojily do tvorby	+ Vedení ke spolupráci a vzájemné pomoci dětí
Časová náročnost	+ Dětem bylo poskytnuto dostatek času na vykonání každé aktivity - Některé činnosti bylo potřeba rozložit do více dní	+ - Časová náročnost některých aktivit

6.4 Reflexe dětí

Reflexe dětí je sepsána v následující tabulce. Jednotlivé činnosti byly evaluovány dětmi vždy po jejich skončení. Děti jsem při výtvarných činnostech pozorovala a zaznamenávala jejich reakce při společné interakci. Ptala jsem se dětí, co je u konkrétní aktivity nadchlo a co pro ně bylo zajímavé. Nejvíce se dětem líbila aktivita *Město*, kdy si děti vytvořily model jejich vysněného města.

Tabulka 14 Reflexe dětí

Název aktivity	Hodnocení dětí
Zahrada III.	Děti nejvíce zaujala práce na velkém formátu papíru. Bylo poznat, že běžně takto výtvarné aktivity v mateřské škole neprobíhají. <i>„Mě bavilo, že jsme mohli všichni pracovat na jednom papíru“.</i> <i>„Nejlepší bylo to focení, to bylo srandovní“.</i>
Socha	Při modelování sochy byly děti velmi zaujaté a také je velmi zaujala procházka k samotné soše. <i>„Mě se nejvíc líbilo, že jsme si zahráli na sochaře a mohli jsme si udělat svoji sochu“.</i>
Genesis	Děti velmi zaujalo, že svůj obraz můžou namalovat pomocí kávy.

	<i>„Líbilo se mi, jak ta káva voní, když jsem s ní maloval“.</i>
Slunečnice	Některé děti se nejdříve bály, že si ušpiní ruce, když budou malovat bez pomoci štětců, ale nakonec je tvorba velmi bavila. <i>„Mě se líbilo, že jsme malovali jenom prstíkama, to byla sranda“.</i>
RA Flotila	Práce s přírodním materiálem děti velmi bavila. Nejvíce byly zaujaty samotnou prací s hlínou a taky to, že si z ní mohly samy vytvořit barvu. <i>„Nejlepší bylo, že jsme si mohli hrát s hlínou venku“.</i>
Město	Děti obecně moc rády staví domečky například ze stavebnic, takže jsem věděla, že tvorba města bude mít u dětí největší úspěch. <i>„Mě moc bavilo vytvořit si vlastní město, dělal jsem tady ten velký bazén“.</i> <i>„Město ukážu mamince, jak přijde, je moc krásné“.</i>
Život fragmentů	Činnost dětí ze začátku zaujala, ale pro některé bylo trhání barevných papírů náročnější a po chvíli činnost nechtěly dělat. <i>„Pro mě bylo těžké to trhání papírků, moc mi to nešlo“.</i> <i>„Mě se moc líbilo, jaký obraz jsem vytvořila“.</i>
Žlutá kvetoucí louka	U této aktivity mě moc překvapila vzájemná spolupráce v obou skupinách. Děti se radily, jaké barvy a techniku pro svůj obraz zvolí. <i>„Mě bavilo pracovat s Kačenkou, obraz ukážu mamince“.</i> <i>„Nejlepší bylo stříkáním štětcem, moc se nám to povedlo“.</i>
Robošvábi	Vytváření obrazu pomocí otisků a stop děti velmi zaujalo a samy vymýšlely další pomůcky, které by se daly použít k tvorbě obrazu. <i>„Nejlepší bylo to otiskování, to byla sranda“</i>
Tvoření z přírodnin	Děti byly velmi zaujaty tím, co vše může vzniknout z věcí, které se nachází v přírodě. Také je velmi bavilo tvořit své dílo v přírodě. <i>„Líbilo se mi sbírání větviček a kamínků a pak dělání toho obrazu“</i>

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Soubor výtvarných aktivit byl realizován s dětmi ve věku 3 až 6 let, převážně však s dětmi předškolního věku. Je důležité přizpůsobit umělecké aktivity věku dětí a jejich schopnostem. Pokud pracujeme s heterogenní třídou, je vhodné volit aktivity tak, aby bylo možné realizovat je jak s dětmi mladšími, tak s dětmi staršími.

Pro setkání dětí s uměleckým dílem je vhodné do třídy nosit inspirativní materiály, jako jsou reprodukce děl současných umělců, obrázky z časopisů nebo fotografie. To může pomoci dětem objevit nové nápady a motivace pro jejich vlastní tvorbu. Je vhodné hledat umělecká díla, která by mohla děti zaujmout. Můžeme vybírat z různých uměleckých stylů a forem, včetně malby, sochařství, fotografie, instalace, performance nebo digitálního umění.

Po výběru uměleckého díla, můžou děti prozkoumat umělecké dílo a začít diskutovat o tom, co vidí, co jim připomíná a jaké jsou jejich dojmy. Po úvodní motivaci si mohou vyzkoušet interpretaci samotného díla. Je také velmi podstatné umožnit dětem experimentovat s různými materiály a technikami, aby si mohly vytvářet vlastní nápady a vyjadřovat svou kreativitu.

Pro realizaci výtvarných činností, kde jsou použity různé netradiční výtvarné techniky je důležité mít teoretické poznatky o jednotlivých postupech. Proto je dobré si před samotnou realizací vyzkoušet, zda bude vybraná technika fungovat.

Po samotné činnosti je vhodné zahrnout diskuzi a diskutovat s dětmi o jejich tvorbě a pomoci jim vyjádřit jejich myšlenky a pocity a nabídnout jim zpětnou vazbu a podporu. Je velmi důležité, aby měly děti dostatečný časový prostor pro realizaci dané činnosti. Pokud pracujeme ve skupinách, mělo by být v každé skupině maximálně 8 dětí, aby mělo každé dítě možnost se do skupinové práce zapojit.

Pro děti může být také velmi zajímavá a obohacující návštěva galerie nebo muzea, která jim pomůže rozvíjet kreativitu, estetický smysl a vzdělávání v oblasti umění. Před samotnou návštěvou galerie můžeme děti informovat o tom, jaká umělecká díla uvidí, jak se mají v muzeu chovat a že je také důležité respektovat umělecká díla a jejich prostředí. Mnoho galerií a muzeí také nabízí interaktivní výstavy, kde si děti mohou hrát, tvořit a učit se a také nabízí průvodcovské služby pro návštěvníky včetně dětí v mateřské škole. Průvodci mohou dětem poskytnout zajímavé informace o uměleckých dílech a také jim odpovědět na jejich otázky

ZÁVĚR

Závěr bakalářské práce ukazuje, že současné umění může být velkou inspirací pro výtvarné činnosti v mateřské škole. Díky propojení moderního umění s tvořivými aktivitami pro děti se mohou rozvíjet nejenom výtvarné schopnosti, ale také kreativita, představivost a schopnost vyjádřit se pomocí různých uměleckých médií.

Během realizace souboru výtvarných aktivit bylo zjištěno, že děti jsou velmi otevřené novým a neobvyklým věcem a že umělecká díla pro ně mohou být velkou inspirací. Využitím současného umění v mateřské škole se mohou děti učit novým technikám a materiálům, objevovat nové výtvarné postupy a experimentovat s různými kombinacemi barev a textur.

Dalším důležitým zjištěným poznatkem této bakalářské práce je, že výuka umění v mateřské škole by měla být zaměřena na proces tvoření a objevování, nikoli na výsledek. Děti by měly být povzbuzovány k tomu, aby se učily experimentovat a neměly by být ve výtvarné tvorbě omezovány pravidly.

Tato práce je rozdělena na dvě části. První shrnuje ve čtyřech kapitolách teoretické poznatky o výtvarném umění a využití uměleckého díla při práci s dětmi předškolního věku. Dále ukazuje, jak je umění zahrnuto v kurikulárních dokumentech a jaký je vývoj a funkce dětského výtvarného projevu.

V praktické části bakalářské práce byl navrhnut soubor deseti činností. Každá z činností je inspirována vybraným současným uměleckým dílem. Cílem vytvořením tohoto souboru bylo seznámit děti s uměleckými díly současných umělců a vytvořit prostor pro rozvoj tvořivosti a fantazii dětí.

V závěru je soubor aktivit evaluován prostřednictvím vlastní reflexe, hodnocením učitelky mateřské školy a taky samotnými dětmi a jsou zpracována doporučení pro praxi. Výsledek realizace souboru výtvarných činností hodnotím kladně, jelikož zpětnou vazbou mi byly pozitivní komentáře od dětí. Při realizaci děti projevovaly zájem o dané téma, aktivně se zapojovaly do všech činností a užívaly si svobodu výtvarného vyjadřování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Baleka, J. (1997). *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia.
- Bezděková, L., & Kubecová, M. (2016). *Rozvíjíme výtvarné dovednosti a fantazii dětí*. Praha: Raabe.
- Bláha, J., & Slavík, J. (1997). *Průvodce výtvarným uměním V*. Praha: Práce.
- Desailly, J. (2015). *Creativity in the primary classroom* (Second edition). Los Angeles: SAGE.
- Gero, Š., & Tropp, S. (2000). *Interpretácia výtvarného diela*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela.
- Gero, Š., Husár, J., & Sokolová, K. (2004). *Teória výtvarnej kultúry a stručný prehľad dejín umenia*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela.
- Geržová, J., & Hrubaničová, I. (1998). *Klíčové termíny výtvarného umenia druhej polovice 20. storočia*. Bratislava: PROFIL.
- Hazuková, H. (2014). *Objevujeme s dětmi kulturu a společnost*. Praha: Raabe.
- Horáček, R. (1998). *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Kulka, J. (2008). *Psychologie umění*. Praha: Grada.
- MŠMT: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [Online]. (2022). Retrieved from <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>
- Pondelíková, R. (2015). *Metódy a formy interpretácie výtvarného diela a ich využitie v procese výtvarnej edukácie*. Bratislava: MPC.
- Rochovská, I., & Krupová, D. (2016). *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Praha: Portál.
- Stadlerová, H. (2020). *Uměním tě proměním*. Brno: Masarykova univerzita.
- Stehlíková Babyrádová, H. (2014). *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Stehlíková Babyrádová a kol., H. (2016). *Vize v umění a ve výchově uměním*. Brno: Masarykova univerzita.
- Trojan, R., & Mráz, B. (1996). *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Fortuna.
- Uhl Skřivánová, V. (2014). *Pedagogika umění – umění pedagogiky, aneb přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Ústí nad Labem: UJEP

Elektronické zdroje:

Artlist – Centrum pro současné umění Praha. (2006). Dostupné z <https://www.artlist.cz/>

Artpit. (2016). Dostupné z <https://www.artpit.com/>

Blumberg, N. (2021). *Andy Goldsworthy.* Britannica. Dostupné z <https://www.britannica.com/>

Česká galerie. (2021). Dostupné z <https://ceskegalerie.cz/>

František Skála. Dostupné z <https://www.frantisekskala.com/>

Galerie umění. Dostupné z <https://galerieumeni.cz/>

Greater art. Dostupné z <https://www.greater-art.de/>

Nováčková, L. (2022). *Pragovka.* Pragovka. Dostupné z <https://pragovka.com/>

Invent art. Dostupné z <https://invent-art.com/>

Jermanová, M. *Ondřej Roubík.* Artmap. Dostupné z <https://www.artmap.cz/ondrej-roubik-2/>

Martin Matoušek. Dostupné z <https://matousekmartin.com/>

My modern met. Dostupné z <https://mymodernmet.com/>

Obrazy Žampach. Dostupné z <https://obrazy.zampach.com/>

Rusek grafik a malíř. Dostupné z <https://www.mfrusek.cz/>

Villapelle. (2023). Dostupné z <https://villapelle.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NAPŘ.	Například
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
MŠ	Mateřská škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Prolejzačky	30
Obrázek 2 Reservation.....	31
Obrázek 3 Souznění domu a stromu	32
Obrázek 4 Loutkové divadlo.....	33
Obrázek 5 Letní krajina	34
Obrázek 6 Zátíší s andulkama.....	35
Obrázek 7 Květ staré jabloně.....	36
Obrázek 8 V kašně.....	37
Obrázek 9 Tvorba Andyho Goldsworthyho.....	37
Obrázek 10 Zahrada III.....	44
Obrázek 11 Interpretace obrazu Zahrada III.....	45
Obrázek 12 Socha na poutnickém místě.....	47
Obrázek 13 Interpretace sochy	48
Obrázek 14 Genesis	50
Obrázek 15 Interpretace obrazu Genesis	51
Obrázek 16 Slunečnice	53
Obrázek 17 Interpretace obrazu Slunečnice	53
Obrázek 18 RA Flotila.....	55
Obrázek 19 Interpretace obrazu RA Flotila	56
Obrázek 20 Město – stolní instalace	58
Obrázek 21 Interpretace stolní instalace.....	59
Obrázek 22 Život fragmentů.....	61
Obrázek 23 Interpretace obrazu Život fragmentů.....	61
Obrázek 24 Žlutá kvetoucí louka.....	63
Obrázek 25 Interpretace obrazu Žlutá kvetoucí louka.....	64
Obrázek 26 Robošvábi.....	66
Obrázek 27 Interpretace obrazu Robošvábi.....	66
Obrázek 28 Tvorba Andyho Goldsworthyho.....	68
Obrázek 29 Interpretace Goldsworthyho tvorby	69
Obrázek 30 Interpretace Goldsworthyho tvorby	69

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Plán souboru výtvarných aktivit	40
Tabulka 2 Komentáře dětí.....	44
Tabulka 3 Komentáře dětí.....	47
Tabulka 4 Komentáře dětí.....	50
Tabulka 5 Komentáře dětí.....	52
Tabulka 6 Komentáře dětí.....	55
Tabulka 7 Komentáře dětí.....	58
Tabulka 8 Komentáře dětí.....	60
Tabulka 9 Komentáře dětí.....	63
Tabulka 10 Komentáře dětí.....	65
Tabulka 11 Komentáře dětí.....	68
Tabulka 12 Vlastní reflexe.....	70
Tabulka 13 Srovnání evaluace	71
Tabulka 14 Reflexe dětí.....	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Informovaný souhlas rodiče se zveřejněním fotografií dítěte

Příloha P II: Děti při tvoření

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS RODIČE SE ZVEŘEJNĚNÍM FOTOGRAFIÍ DÍTĚTE – VZOR

Informovaný souhlas

Vážení rodiče,

chtěla bych Vás touto formou požádat o souhlas se zveřejněním fotek vašich dětí při výtvarné činnosti do své bakalářské práce na téma „Současné umění jako inspirace pro výtvarné činnosti v mateřské škole“. Tyto fotky budou zveřejněny pouze v bakalářské práci. Děti budou fotografovány v prostorách mateřské školy při výtvarných činnostech.

S pozdravem,

Veronika Dorazilová

(studentka oboru Učitelství pro mateřské školy Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně)

Podpis:.....

PŘÍLOHA P II: DĚTI PŘI TVOŘENÍ

